

Methode...?

☐ GESCHIKT

☐ ONGESCHIKT

☒ BEETJE TUSSENIN

...Op zoek naar een nieuwe spellingmethode voor leerlingen met een taalontwikkelingsstoornis en een licht verstandelijke beperking...

Naam: Kim Peeters Opleiding: Master SEN 2014-2016 Studentnummer: 2088098 Lesplaats: Nijmegen Studiebegeleider: Wilma Klabbers Datum: juni 2016

Toets Praktijkgericht onderzoek

Inhoud

Samenvatting.....	4
Hoofdstuk 1 Op zoek naar een nieuwe spellingmethode	6
1.1 De doelgroep	6
1.2 Waarom werken aan spelling?	6
1.3 De huidige situatie	7
1.4 Vragen voor de theorie	8
Hoofdstuk 2 Theoretische verdieping	9
2.1 Tegen welke problemen lopen leerlingen met TOS aan op het gebied van spelling? .	9
2.2 Tegen welke problemen lopen leerlingen met een LVB aan op het gebied van spelling?.....	10
2.3 Wat is een relevante aanpak voor spellingonderwijs aan leerlingen met TOS en een LVB?.....	11
2.3.1 Het beginniveau bepalen.....	11
2.3.2 Preventieve aanpak	12
2.3.3 Klankbewustzijn vergroten	12
2.3.4 Functioneel en samen oefenen	13
2.3.5 Multi sensorieel aanbod	13
2.3.6 Inzet van de computer	15
2.3.7 Opzoekboekje	16
2.4 Conclusie vanuit de literatuur	16
2.5 Vragen voor de praktijk.....	17
Hoofdstuk 3 Het onderzoek	19
3.1 Inleiding.....	19
3.2 Rollen binnen het onderzoek	20
3.3 Respondenten.....	22
3.4 Onderzoeksinstrumenten	23
3.5 Validiteit, kwaliteit en ethiek binnen het onderzoek.....	25
Hoofdstuk 4 Data-analyse en Resultaten	28
4.1 Inleiding.....	28
4.2 Overzicht data.....	28
4.3 Respons en data analyse.....	28

Hoofdstuk 5 Conclusies en aanbevelingen	35
5.1 Inleiding.....	35
5.2 Conclusies.....	35
5.3 Eindconclusie.....	37
5.4 Aanbevelingen	37
5.5 Evaluatie	38
Literatuurlijst.....	41
Bijlagen.....	44
Bijlage 1 Verwerkingsopdracht Module Spelling en schrijfvaardigheid.....	44
Bijlage 1.1 Voordelen van een methode.....	48
Bijlage 1.2 Kwaliteitskaart Spelling School aan Zet	49
Bijlage 2 Verslaglegging interviews Kentalis-scholen.....	56
Bijlage 3 Voorwaardenonderzoek methode spelling collega-school E.....	57
Bijlage 4 Samenvatting enquête spellingonderwijs.....	59
Bijlage 5 Checklist methode-onderzoek spelling.....	60
Bijlage 6 Criterialijst spellingmethode <i>Spelling langs de lijn</i>	65
Bijlage 7 Observatielijst proefles <i>Spelling langs de lijn</i>	68
Bijlage 8 Communicatie naar het schoolteam	69
Bijlage 9 Leerroutes Kentalis Terwindt Spelling	71
Bijlage 10 Antwoorden en oplossingen bij <i>Spelling langs de lijn</i>	78
Bijlage 11 Logboeknotities	80
Bijlage 12 Feedback werkveld.....	84

Samenvatting

Welke methode voor spellingonderwijs sluit aan bij de behoefte van onze leerlingen met een taalontwikkelingsstoornis en licht verstandelijke beperking op onze school?

Op deze vraag is in dit onderzoek naar antwoorden gezocht. Het doel van het onderzoek was een geschikte spellingmethode vinden voor de leerlingen op onze school. Om een antwoord op de vraag te krijgen, is eerst een literatuurstudie uitgevoerd. Daarnaast heeft de onderzoeksgroep data verkregen uit interviews met intern begeleiders van collega-scholen, uit analyses van spellingmethodes, uit klassenobservaties en uit vragenlijsten verspreid onder leerkrachten.

Uit dit onderzoek komt naar voren dat de bestaande spellingmethodes niet zondermeer geschikt zijn voor leerlingen met een taalontwikkelingsstoornis (TOS) en een licht verstandelijke beperking (LVB). Deze leerlingen hebben zeer specifieke onderwijsbehoeften, zeker op het gebied van spelling.

TOS-leerlingen hebben forse auditieve problemen en hebben daardoor moeite met het juist toepassen van de spellingregels die uitgaan van het kunnen omzetten van fonemen in grafemen. De TOS-leerlingen op onze school hebben een LVB waardoor het leren en onthouden van de regels een bijkomend probleem is. Spelling aanbieden enkel middels de regelstrategie is om deze redenen niet reëel. Een voordeel van de regelstrategie is dat, wanneer een kind de regels met hun uitzonderingen beheerst, ook volledig nieuwe woorden correct gespeld kunnen worden. Bosman (2016) pleit voor het visueel aanleren van woordbeelden als interventie bij zwakke spellers. Middels het toepassen van de visuele strategie bij het leren schrijven van woordjes, wordt aangesloten bij de sterke kanten van TOS-leerlingen. Het visueel geheugen is vaak sterker ontwikkeld bij TOS-leerlingen (Van Weerdenburg, Bonder & Slofstra-Bremer, 2009). Uit de gelezen literatuur is te concluderen dat een methode die beide strategieën combineert ideaal zou zijn voor TOS-leerlingen met een LVB.

Na een aantal spellingmethodes geanalyseerd te hebben, is besloten de spellingmethode *Spelling langs de lijn* (Gerritse & Machielsen, 2014) in de praktijk uit te proberen. De proefperiode heeft opgeleverd dat de leerkrachten overwegend

positief zijn over deze methode. Een tweede proefperiode blijkt nodig om de methode nog beter te leren kennen alvorens tot een definitieve keuze te komen. Dit onderzoek beperkt zich tot de opbrengsten van de eerste proefperiode en doet aanbevelingen voor de toekomst.

Hoofdstuk 1 Op zoek naar een nieuwe spellingmethode

1.1 De doelgroep

De school waar ik werk, is een cluster 2 basisschool van Kentalis. De school is er voor leerlingen van 4 tot 14 jaar met complexe problematiek. Zij hebben een ernstige taalontwikkelingsstoornis en/of zijn slechthorend. Daarnaast hebben ze een licht verstandelijke beperking en vaak ook nog secundaire stoornissen die het schools functioneren fors beïnvloeden, zoals autisme (ASS), concentratie en motorische problemen. Dit maakt dat leren niet vanzelfsprekend gaat. Er is een intensief orthodidactisch en orthopedagogisch onderwijsarrangement noodzakelijk. Tot voor kort werd TOS binnen Kentalis, aangeduid met ESM (Ernstige Spraak- en taalMoeilijkheden). In de internationale literatuur wordt gesproken van SLI; Specific Language Impairment. TOS komt voor bij circa vijf procent van de schoolgaande kinderen (Van Weerdenburg, Bonder & Slofstra-Bremer, 2009).

In de hersenen van mensen met TOS lopen verbindingen tussen hersengebieden anders, waardoor taal minder goed wordt verwerkt. Iemand met TOS heeft bijvoorbeeld moeite met het onthouden en leren van woorden of klanken. Er is sprake van TOS wanneer de spraaktaalontwikkeling een aanzienlijke achterstand laat zien ten opzichte van overige ontwikkelingsgebieden. Er zijn twee typen basisstoornissen te onderscheiden bij kinderen met TOS. Ten eerste kinderen met een productiestoornis, die problemen ondervinden in het uiten van gesproken taal. Ten tweede zijn er kinderen met een receptieve stoornis. Zij hebben ernstige problemen in het begrijpen van taal (Van Weerdenburg et al, 2009). Volgens Buurman, Gerritsen en Hinkema (2013) kan in het algemeen worden gesteld dat problemen met het begrijpen van taal altijd samengaan met problemen in de productie van taal. Dit geldt voor vrijwel alle leerlingen op mijn school.

1.2 Waarom werken aan spelling?

Om goed te kunnen functioneren in de geletterde maatschappij van tegenwoordig is het belangrijk om goed te kunnen lezen en spellen. Om basisvaardigheden als lezen en spellen goed te leren, moeten kinderen hierin expliciet onderwijs krijgen. Bij de meeste kinderen ontwikkelt lezen en spellen zich niet spontaan, maar zijn het vaardigheden die aangeleerd zijn door gericht en instructief onderwijs (Scheltinga, Gijssels, Van Dreunen & Verhoeven, 2011).

Volgens Biesta (2011) zou je kunnen zeggen dat Kentalis leerlingen, mede middels beter spellingonderwijs, wil kwalificeren om beter te kunnen socialiseren in de maatschappij. Daarmee komen we tegemoet aan de missie die onze school heeft: 'Aan mensen voor wie horen of communiceren niet vanzelfsprekend is, biedt Kentalis de best passende toegang tot actuele mogelijkheden van taal en communicatie, met als doel hen zo goed mogelijk deel te laten nemen aan de samenleving' (Kentalis, 2015).

1.3 De huidige situatie

Uit opbrengstbesprekingen blijkt dat onze leerlingen nauwelijks vooruitgang laten zien op het gebied van spelling. De leerkrachten zijn ervan overtuigd dat de opbrengsten zullen verbeteren als voor spelling een gezamenlijke methode kan worden gevolgd. Een methodische aanpak hiervoor wordt ondersteund door het Masterplan Dyslexie (Van Druenen, Gijssel, Scheltinga & Verhoeven, 2012), zie ook bijlage 1.1 Voordelen van een methode.

Tot vijf jaar geleden had onze school geen gezamenlijke afspraken voor het spellingonderwijs. Alle leerkrachten hadden een eigen aanpak. Veelal werden er woordpakketten samengesteld passend bij wat er op dat moment aan bod kwam bij andere vakken. De aandacht voor opbrengstgericht werken in het onderwijs nam toe en in het schoolteam werd besloten het spellingonderwijs te verbeteren. Er werd destijds een spellingwerkgroep opgericht om een spellingmethode aan te schaffen. Het bleek echter moeilijk te zijn een geschikte methode te vinden voor onze doelgroep. Na een korte oriëntatie en een aantal proeflessen is de methodiek 'Zelfstandig spellen' (Geelhoed, Leene & Reitsma, 1999) aangeschaft. In deze methodiek worden spellingcategorieën achtereenvolgens en afzonderlijk van elkaar aangeboden. Het is bedoeld als een remediërende methodiek, het is geen methode.

Desondanks zijn de opbrengsten de afgelopen vijf jaar nauwelijks verbeterd. Alleen een gezamenlijke *methodiek* volgen, werkt niet afdoende. De leerkrachten willen het spellingonderwijs graag volgens een gezamenlijke *methode* aanbieden en vragen zich af welke spellingmethode geschikt zou kunnen zijn. Deze vraag speelt al twee jaar maar is tot op heden niet beantwoord. Ik heb het management aangeboden te willen onderzoeken wat een geschikte spellingmethode zou kunnen zijn. Zo kan ik mijn praktijkgericht onderzoek functioneel inzetten. Het management ondersteunt het

onderzoek. Financiën zijn beschikbaar gesteld. Ook de leerkrachten staan achter de aandacht die het spellingonderwijs nu zal krijgen.

Inmiddels zijn er weer nieuwe methoden op de markt. Middels dit praktijkgericht onderzoek wil ik tot een weloverwogen keuze komen voor een nieuwe spellingmethode. Een verbetering van de spellingresultaten wordt niet onderzocht in dit onderzoek. Het onderzoek wil ik niet vóór maar mét de leerkrachten doen. Op die manier brengen we samen een onderwijsverbetering tot stand en creëer ik meer draagvlak voor de keuzes die gemaakt zullen worden. Kallenberg, Koster, Onstenk en Scheepsma (2007) beweren ‘het onderzoeken van je eigen praktijk is essentieel voor professionele ontwikkeling. (...) Als dit een gemeenschappelijke inspanning wordt, dan levert het nog meer resultaat op (...). Leraren moeten leren meer gezamenlijke professionele kennis op te bouwen’ (p.129). De school wil zich graag ontwikkelen tot een professionele leergemeenschap. Volgens Verbiest (2003) richt schoolontwikkeling binnen een professionele leergemeenschap zich ook op het microniveau. Samen tot een nieuwe spellingmethode komen is hier een voorbeeld van.

1.4 Vragen voor de theorie

Om te weten waaraan een nieuwe methode voor TOS-leerlingen met een LVB moet voldoen, zijn een aantal onderzoeksvragen geformuleerd. Deze worden door middel van literatuurstudie beantwoord in hoofdstuk 2:

Tegen welke problemen lopen leerlingen met TOS aan op het gebied van spelling?

Tegen welke problemen lopen leerlingen met een LVB aan op het gebied van spelling?

Wat is een relevante aanpak voor spellingonderwijs aan leerlingen met TOS en een LVB?

Hoofdstuk 2 Theoretische verdieping

2.1 Tegen welke problemen lopen leerlingen met TOS aan op het gebied van spelling?

In de literatuur is gezocht naar de problemen waar leerlingen met een TOS tegenaan lopen op het gebied van spelling. De visie van verschillende deskundigen staan hieronder weergegeven.

Volgens de projectgroep Explicitering Expertise ESM-onderwijs ondervinden leerlingen met TOS problemen op het gebied van lezen en spelling (Buurman et al., 2013, p.18):

Uit onderzoek blijkt dat veel ESM-leerlingen auditieve problemen hebben; een gevolg daarvan is dat ze moeilijk de verschillen horen tussen klanken en woorden. (...) Het spreekt voor zich dat auditieve problematiek invloed heeft op het analyseren en synthetiseren in het lees- en spellingonderwijs. (...)

Buurman, Gerritsen en Hinkema (2013) geven aan dat kinderen met taalontwikkelingsstoornissen vaak een kleine woordenschat hebben, weinig taalbegrip en moeite hebben met het vinden van woorden. Dit heeft invloed op het leren lezen en spellen. Het technisch lezen ontwikkelt zich moeizamer. Bij spelling vindt een nog actiever proces plaats dan bij het lezen. Tijdens het spellingproces zijn meer keuzemogelijkheden dan bij lezen. Daarbij verloopt het automatiseren van spellingregels moeizaam en het toepassen van spellingregels is lastig. De motorische activiteit en het plangedrag welke bij spelling gevraagd worden, is een bijkomende moeilijkheid. Bij het spellen en het schrijven van zinnen en verhaaltjes worden veel fouten gemaakt. Soms lukt het spellen de ene dag wel, maar de volgende dag niet zo goed. Veelvuldig herhalen is nodig om het spellen te kunnen automatiseren. De ervaring leert dat kinderen met een TOS vaak ernstige en zeer hardnekkige lees- en spellingsproblemen krijgen. Wanneer er bij lezen en/of spellen sprake is van een hardnekkig probleem in de automatisering op woordniveau, spreken we van dyslexie. Het blijkt dan ook dat TOS regelmatig leidt tot de diagnose dyslexie (Buurman et al., 2013).

Bosman (2015) geeft aan dat de twee belangrijkste problemen van leerlingen met een primair spellingprobleem een onvoldoende ontwikkeld fonologisch bewustzijn en

een beperkt werkgeheugen zijn. Dit zijn dezelfde problemen als waar de leerlingen met TOS en een LVB tegenaan lopen.

Kinderen ontwikkelen zich vanaf denken in beelden naar taligheid (Missot, 2016). De verwerkingssnelheid van auditieve en visuele informatie kan sterk uiteenlopen en per kind verschillen. Het niet-synchroon lopen van de auditieve en visuele verwerkingssnelheid komt vaak voor bij kinderen met spellingproblemen en dyslexie. Vrijwel altijd kun je spellingproblemen herleiden naar koppelings- en temporele ordeningsproblemen: niet weten welke tekens bij welke klank horen en de hoeveelheid en volgorde van de tekens niet juist weten te noteren (Missot, 2016). Alle TOS-leerlingen op onze school hebben een disharmonisch intelligentieprofiel waarbij de niet-talige intelligentie sterk de overhand heeft op de talige intelligentie. Er moet dus gezocht worden naar de sterke kanten van het kind om de spelling onder de knie te krijgen in plaats van het aanspreken van de zwakke kanten.

Smits (2016) vraagt zich af of je spellingzwakke leerlingen wel moet belasten met het aanleren van strategieën. Volgens haar kost het aanleren van strategieën veel tijd en moeite en het heeft daardoor lang niet altijd een positieve uitwerking op het eindresultaat. Transfer- en gebruiksproblematiek zijn eerder regel dan uitzondering bij jonge kinderen en kinderen met spellingproblemen.

Volgens Loonstra en Braams (2010, p. 39) is het leren schrijven van woorden moeilijk voor dyslectische scholieren in Vlaanderen. De auditieve problematiek is vergelijkbaar met die van TOS-leerlingen:

Dyslectische scholieren hebben minder steun aan de klank van woorden omdat de verwerking van klanken door de hersenen nu juist hun zwakke plek is. Daardoor hebben ze veel meer tijd nodig om de woordjes goed te leren schrijven en zijn ze het geleerde ook sneller weer kwijt.

2.2 Tegen welke problemen lopen leerlingen met een LVB aan op het gebied van spelling?

Hoogeveen en Smeets (1986) beschrijven verschillende aspecten waardoor leerlingen met een LVB niet tot lezen en spellen komen. Volgens hen is het niet de beperking van cognitieve vaardigheden die een belemmering is voor het leren lezen, maar het feit dat deze leerlingen de volgende kenmerken vertonen:

- Ze hebben problemen met het fonologisch bewustzijn (= gevoeligheid voor klankstructuur).
- Ze weten niet wat relevant is in de aangeboden leerstof.
- Ze hebben moeite met de abstractie van symbolen en klanksegmenten.
- Ze hebben problemen met de onregelmatigheid in grafeemfoneem, omdat een woord anders geschreven kan worden dan het klinkt.

De gevoeligheid voor een klankstructuur, oftewel het fonologisch bewustzijn, is belangrijk om te leren lezen (Bosman & Orden, 2016). Als de fonologische routes niet goed lopen, kunnen er problemen ontstaan en kunnen leerlingen radende lezers of spellende lezers worden. En juist voor leerlingen met verstandelijke beperkingen is het fonologisch bewustzijn een moeilijk punt. Volgens Bosman en Orden (2016) is het belang van de fonologie dermate groot dat dit in een effectieve methode niet mag ontbreken.

2.3 Wat is een relevante aanpak voor spellingonderwijs aan leerlingen met TOS en een LVB?

Er is relatief veel aandacht voor interventies ten aanzien van het technisch lezen bij TOS. Specifieke interventies voor spelling zijn veel minder voor handen. Wat zijn nu effectieve aspecten in spellingonderwijs aan TOS-leerlingen? Sluiten deze aspecten voldoende aan bij de sterke kanten van de TOS-leerling? Uit de literatuur blijkt dat er veel overeenkomsten zijn tussen de problemen die leerlingen met TOS en leerlingen met een LVB ervaren bij lezen en spellen. De aanpakken die voor de TOS-leerling met een LVB relevant zijn, zijn hieronder weergegeven.

2.3.1 Het beginniveau bepalen

Volgens Smits (2016) en Geelhoed (2004) moet bij spellingachterstanden precies en nauwgezet in kaart worden gebracht wat er geoefend moet worden. Daartoe kan bijvoorbeeld het zogenaamde PI-dictee (Geelhoed & Reitsma, 2004) ingezet worden. Daarmee kan het beginniveau bepaald worden, waar na verloop van tijd de vorderingen tegen afgezet kunnen worden. Schoolbrede afspraken over het bepalen van het beginniveau en specifieke spellingmoeilijkheden bij een leerling is wenselijk op onze school.

2.3.2 Preventieve aanpak

Schraven (2004) pleit voor een preventieve aanpak. Haar instructiemethodiek 'Zo Leer je Kinderen Lezen en Spellén' is erop gericht vaak optredende problemen bij het leren lezen en spellen te voorkomen, zodat aan de opheffing daarvan geen tijd besteed hoeft te worden. De preventieve instructie neemt daarom in de methodiek een belangrijke plaats in. In de instructieles staan het aanleren van categorieën en ordening daarin centraal. Daarvoor is het directe instructiemodel (DIM) een geschikte manier: door systematische instructie (laten zien, voordoen, verwoorden, nauwgezette begeleidende oefening en gerichte feedback) leert de docent de vaardigheden stapsgewijs aan de leerlingen. In haar artikelen laten de ervaringen van de afgelopen jaren zien dat het mogelijk is binnen allerlei type scholen. Deze methodiek wordt niet toegepast op onze school. Wel kenmerken ervan zoals het DIM. De methodiek zou geschikt kunnen zijn wanneer deze aan een spellingmethode gekoppeld is.

2.3.3 Klankbewustzijn vergroten

Vanaf het begin van het spellingonderwijs is het belangrijk bezig te zijn met spellingbewustzijn. Janson (2015) en de CED-groep (2015) hechten veel belang aan het verkennen van klanken. Eerst goed luisteren en benoemen van klanken is belangrijker dan het kunnen opschrijven van letters. Bij lezen speelt de betekenis een belangrijke rol bij het 'oplossen' van het probleem, bij leren spellen heb je daar niets aan en moet je vooral goed luisteren en weten welke letter bij welke klank hoort. Daarom moet de leerkracht bij leren spellen zorgen voor klankzuivere woorden, zodat de basis stevig is, voor ze de uitzonderingen op die hoofdregel gaan leren.

TOS-leerlingen lopen bij de klankzuivere woorden vast vanwege het zwakke fonologische en fonemische bewustzijn (Buurman et al., 2013). Zo beheersen TOS-leerlingen het verschil tussen de lange klank en korte klank onvoldoende. In de bestaande methodes wordt voor de TOS-leerling onvoldoende aandacht besteed aan het goed kunnen schrijven van de klankzuivere woorden. Het is echter belangrijk hier voldoende aandacht aan te besteden voordat begonnen wordt aan de volgende stappen van het spellingonderwijs. Ook het Masterplan Dyslexie (2011) geeft aan de fonologische vaardigheden extra te oefenen met zwakke spellers; tot in groep 8 is het oefenen van deze vaardigheden nodig en zinvol.

2.3.4 Functioneel en samen oefenen

Volgens Bosman (2015) kan een leerkracht veel bereiken, ook al ervaren leerlingen extra problemen bij het leren spellen. Het is het beste om te oefenen met activiteiten die direct gerelateerd zijn aan spelling. Ook kan de spellinginstructie het beste als een gezamenlijke inspanning gezien worden van leerkracht (directe instructie) en leerling (bevorderen van zelfmonitoren). De voorkeur heeft om op een coöperatieve manier te oefenen met een, op het individuele niveau van de leerling, afgestemde didactiek (Bosman, 2015).

De leerlingen op onze school zijn gezien hun meervoudige problematiek erg instructieafhankelijk. Daarnaast zijn de niveauverschillen in één klas vaak zo groot dat instructie op individueel niveau nodig is, maar onmogelijk. Het materiaal van de huidige methodiek leent zich niet voor samenwerken. Bij schrijfopdrachten zou de leerkracht ook op de spelling kunnen letten. Dit kan een dilemma vormen; let je op de inhoud, op de vorm of op allebei. Het letten op de vorm kan ten koste gaan van de inhoud. Leerlingen kunnen woorden vermijden als ze niet weten hoe ze deze correct kunnen schrijven en daar op beoordeeld worden (Verheyden, 2011). Binnen Kentalis staat het werken aan de inhoud, aan de communicatie, voorop.

2.3.5 Multi sensorieel aanbod

Veel TOS-leerlingen hebben auditieve problemen. Ze hebben moeite om de klanken in woorden als afzonderlijke delen te horen en de woorden als afzonderlijke woorden in een zin. Om deze problemen zoveel mogelijk te compenseren is het belangrijk te zorgen voor een goede akoestiek. In verschillende klaslokalen heeft onze school spraakversterkende apparatuur. Daarnaast praten de leerkrachten langzaam en duidelijk en krijgen leerlingen extra tijd om te reageren. Ook heeft het een meerwaarde om informatie via verschillende manieren (visueel, auditief, motorisch, tactiel) aan te bieden, aangezien leerresultaten het grootst zijn, wanneer activiteiten via verschillende zintuigen worden aangeboden. De leerkrachten op onze school maken de letter of het woord bij spelling altijd visueel. Dit kan door het woord geschreven te laten zien en/of door het woord te gebaren in letters. Op deze manier wordt het woordbeeld expliciet ondersteund (Buurman et al., 2013; Scheltinga et al., 2011). Op onze school gebruiken we hiervoor de methode Spreekbeeld. Daarnaast maken we gebruik van Nederlands ondersteund met gebaren (NMG).

Scheltinga et al. (2011) geven aan dat visuele inprenting een effectief middel blijkt te zijn om woordbeelden vast te houden. Door visuele inprenting in te zetten, maakt de leerkracht gebruik van een sterke kant van TOS-leerlingen. Leerlingen krijgen het woordbeeld zo sneller onder de knie en kunnen het beter onthouden. Dit vraagt wel een systematische aanpak, waarin de volgorde essentieel is:

1. het woord horen (zeg het woord dus);
2. er even over kunnen denken (wacht dus even);
3. naar het woord kijken (laat het woord nu pas zien);
4. benoemen wat er moeilijk is in het woord;
5. het (voorbeeld)woord laten verdwijnen en het (dus) uit het hoofd opschrijven;
6. het goed nakijken (waarbij het woord dus weer zichtbaar is);
7. het uitspreken (zodat woord- en klankbeeld weer aan elkaar gekoppeld worden).

Bij deze methodiek geldt dat alles gebeurt middels voordoen, samendoen en uiteindelijk zelf doen. Deze aanpak is volgens Scheltinga et al. (2011) effectief doordat kinderen starten met luisteren en ze de kans krijgen dat klankbeeld in gedachten aan letters te koppelen (in het werkgeheugen), terwijl ze vervolgens direct feedback krijgen door het woord te zien. Daarmee wordt hun keuze bevestigd of direct gecorrigeerd. Zo slijpt de koppeling van klankbeeld en woordbeeld in. Na het opschrijven volgt een tweede feedbackmoment, zodat het woord correct in het langetermijngeheugen wordt opgeslagen. Deze werkwijze is dus op essentiële punten anders dan wat meestal borddictee of visueel dictee wordt genoemd. Bij werkbladen daarentegen kunnen kinderen een woord letter-voor-letter kopiëren wat dus niet leidt tot een woordbeeld. Een werkblad maken is dus geen geschikte oefening voor inprenting en heeft dus weinig zin in deze fase (Scheltinga et al., 2011). Op onze school worden regelmatig dictees gegeven om te bepalen wat beheerst wordt en nog geoefend moet worden. Deze dictees worden vaak enkel auditief afgenomen. Door oefendictees af te nemen volgens bovenstaande systematische wijze met veel aandacht voor klankbewustzijn is hier voor onze leerlingen winst te behalen. Deze aanpak wordt door zowel Janson (2015) als Bosman (2015, 2016) aanbevolen. Om alle niveaugroepjes instructie te kunnen geven, wordt er in onze klassen veel met werkbladen gewerkt tijdens het zelfstandig werken. Dit wordt echter niet als een geschikte oefening gezien door het Masterplan

Dyslexie. We zouden bij de aanschaf van een nieuwe methode kunnen letten op welk materiaal voor zelfstandig werken er bijgeleverd kan worden.

Op onze school wordt er ook veel motorisch geoefend; letters worden aangeleerd volgens de methode 'Schrijfdans', letters worden gevoeld en (in de lucht) geschreven. De oudere leerlingen schrijven of typen de woordpakketten dagelijks over. Volgens Bosman (2016, p. 2) moet het belang van de motorische component niet onderschat worden:

De resultaten van een groot aantal studies laten zien dat leerlingen met voldoende ontwikkelde motorische vaardigheden die woorden geoefend hebben door deze daadwerkelijk op te schrijven (of over te typen) tot betere spellingprestaties komen dan leerlingen die de woorden uitsluitend hebben gelezen.

2.3.6 Inzet van de computer

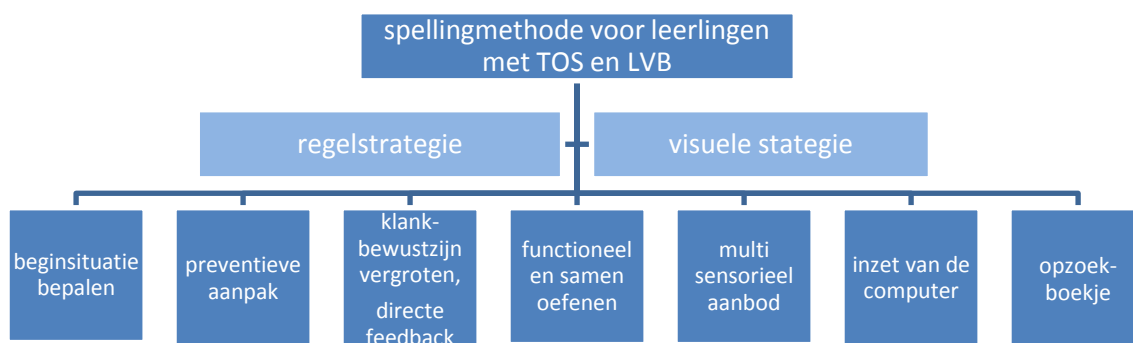
Dat spelling alleen via spellingsregels is aan te leren, zijn Bos (2015) en Smits (2016) het niet mee eens. Volgens hen zijn er meer onderwijskundig verantwoorde manieren om spelling onder de knie te krijgen. Het oefenen van spelling met de computer is volgens Bos (2015) de beste manier om de spelling van spellingzwakke leerlingen te verbeteren. Daarbij wordt eerst het hele woord getoond en uitgesproken door de computer. De leerling memoriseert het woord en het woord verdwijnt waarna de leerling het woord typt. Oefenen met de computer van kleine woordpakketten naar analogie (op elkaar lijkende woorden) geeft de beste resultaten en daarnaast kan het zinvol zijn om deze woorden in korte betekenisvolle zinnen te verwerken en die te oefenen. Deze aanpak is wetenschappelijk onderbouwd door Bos (2015). Smits ondersteunt deze werkwijze, met computer, in haar retentie-aanpak (2016). Deze richt zich op de woordbeeldstrategie oftewel visuele inprenting. Zowel Bos als Smits achten het van belang dat het, ook middels computergebruik, belangrijk is eenduidig te werk te gaan; een goede aansluiting bij het huidige niveau, werken met kleine woordpakketten, werken met frequente woorden, gespreid herhalen en telkens hetzelfde programma gebruiken. De inzet van de computer bij spelling is divers in onze klassen en behoeft schoolbrede afspraken.

2.3.7 Opzoekboekje

Om het geheugen van zwakke spellers te ondersteunen is het raadzaam om te werken met een opzoekboekje. Zo kan een leerling de regel of categorie steeds even opzoeken. Ook ezelsbruggetjes die de leerling zelf kiest kunnen hierin. Door regels te visualiseren, wordt aangesloten bij de sterke kant van TOS-leerlingen. In onze klassen wordt het gebruik van opzoekboekjes wisselend ingezet. De huidige methodiek verschaft dit niet. Een enkele leerkracht maakt dit zelf. Kleine verschillen die daardoor ontstaan, kunnen bij onze leerlingen al voor verwarring zorgen. Om dit te voorkomen zou het prettig zijn als een spellingmethode een opzoekboekje in het pakket heeft. Als dit niet het geval is, zullen hierover schoolbrede afspraken gemaakt moeten worden.

2.4 Conclusie vanuit de literatuur

De gelezen theorie heeft inzichtelijk gemaakt op welke zaken de onderzoeksgroep kan letten bij de aanschaf van een nieuwe spellingmethode. Dat theorie ordent (Harinck, 2007), is zichtbaar gemaakt in een pijlenschema (zie figuur 1). Dit schema laat zien dat er twee spellingstrategieën toepasbaar zijn bij leerlingen met TOS en LVB. Verder laat het zien dat bij beide strategieën een aantal voorwaarden van belang zijn.

Figuur 1 pijlenschema spellingmethode voor leerlingen met TOS en LVB

Welke strategie is het meest geschikt om TOS-leerlingen met een LVB te leren spellen?

TOS-leerlingen hebben forse auditieve problemen en hebben daardoor moeite met het juist toepassen van de spellingregels die uitgaan van het kunnen omzetten van fonemen in grafemen. Wanneer bij het spellen van woorden gebruik wordt gemaakt

van de regelstrategie, moet het kind kennis hebben van een groot aantal regels en ook veel uitzonderingen op deze regels. De TOS-leerlingen op onze school hebben een licht verstandelijke beperking waardoor het leren en onthouden van de regels een bijkomend probleem is. Spelling aanbieden enkel middels de regelstrategie is om deze redenen niet reëel. Een voordeel van de regelstrategie is dat, wanneer een kind de regels met hun uitzonderingen beheerst, ook volledig nieuwe woorden correct gespeld kunnen worden.

Bosman (2016) pleit voor het visueel aanleren van woordbeelden als interventie bij zwakke spellers. Zij geeft als argument dat zwakke spellers de meeste problemen ervaren met woorden die je niet schrijft zoals je ze hoort (denk aan: journaal, jam, computer). Daarom is het beter deze woorden in te prenten in het visueel geheugen. Woorden die weinig voorkomen zijn ook moeilijker te spellen; je hebt ze immers minder vaak gezien. Middels het toepassen van de visuele strategie bij het leren schrijven van woordjes, sluit je aan bij de sterke kanten van TOS-leerlingen. Bij het oproepen van een woord wordt bij de visuele strategie een beroep gedaan op het visuele geheugen (Huizenga, 2003). Het visueel geheugen is vaak sterker ontwikkeld bij TOS-leerlingen (Van Weerdenburg et al, 2009).

Uit de gelezen literatuur is te concluderen dat zowel bij de regel- als visuele strategie het horen én zien van het hele woordbeeld belangrijk is, alvorens het woord zelf op te schrijven. Zodat er meteen een goede inprenting kan plaatsvinden. Ook directe feedback is bij beide strategieën van groot belang. Een methode die beide strategieën combineert zou ideaal zijn voor TOS-leerlingen met een LVB. Een vaste aanpak voor de instructie maakt dat iedereen het op dezelfde wijze aanbiedt. Het visuele aspect moet daarbij veel aandacht krijgen aangezien het visueel geheugen een relatief sterke kant is bij TOS-leerlingen.

2.5 Vragen voor de praktijk

De doelstelling van het onderzoek is het komen tot een weloverwogen keuze voor een nieuwe spellingmethode die geschikt is voor TOS-leerlingen met een LVB. De centrale vraagstelling in dit praktijkgerichte onderzoek is: Welke methode voor spellingonderwijs sluit aan bij de behoefte van onze leerlingen met TOS en LVB op onze school? Om antwoord te kunnen geven op deze vraag en het doel van het

onderzoek te realiseren, zijn met de werkgroep een aantal deelvragen voor de praktijk geformuleerd:

Wat zijn de ervaringen van andere Kentalis-scholen met hun spellingmethode?

Welke aspecten vinden de leerkrachten op onze school belangrijk in een nieuwe spellingmethode?

Welke methode voldoet aan de kenmerken van spellingonderwijs dat rekening houdt met de onderwijsbehoeften van leerlingen met TOS en LVB?

Welke methode kiest onze school voor het spellingonderwijs?

Hoofdstuk 3 Het onderzoek

3.1 Inleiding

In dit praktijkgericht onderzoek wordt onderzocht welke nieuwe spellingmethode geschikt is om het spellingonderwijs op een cluster 2 basisschool aan te bieden. Middels het verzamelen van gegevens wordt geprobeerd deze vraag op een systematische manier te beantwoorden (Harinck, 2007). Volgens Harinck (2007, p. 9) leunt onderzoeken daarbij zwaar op het waarnemen:

Het gaat er niet om wat we denken of verwachten, maar om wat de zintuigen ons leren, via zien en luisteren. (...)Het betekent; kijken wat er in de werkelijkheid gebeurt, luisteren naar wat er gezegd wordt, geschreven documenten raadplegen. (...)Vandaar dat dit type onderzoek vaak wordt aangeduid als *empirisch*.

Dit onderzoek is een actieonderzoek, uitgevoerd op mesoniveau door professionals die hun eigen praktijk willen verbeteren (De Lange, Schuman & Montesano Montessori, 2011; Harinck, 2007; Kallenberg et al., 2007). Volgens Kallenberg et al. (2007) en Ponte (in Harinck, 2007) is actieonderzoek gericht op het *eigen* handelen van de leraar en de *situatie* waarin het handelen plaatsvindt *samen* of in ieder geval in dialoog met collega's binnen en buiten de school. Dit praktijkgericht onderzoek voldoet aan de kenmerken van wat volgens Harinck (2007) een actieonderzoek is; een combinatie van planmatig handelen, onderzoeken en reflecteren door professionals op school- en klasniveau.

Daarnaast is dit onderzoek ook een manier om tot *nieuwe* kennis te komen over de praktijk (Harinck, 2007). In een professionele leergemeenschap gaat het erom de kennis niet voor jezelf te houden, maar ook voor je collega's zichtbaar te maken (Kallenberg et al., 2007). Het bewijs dat in wetenschappelijke literatuur is gevonden voor werkzaamheid, betreffende spellingonderwijs aan leerlingen met TOS en LVB, wordt gekoppeld aan de praktijk van de eigen school. Een mix van theoretische inzichten met kennis en ervaringen uit de praktijk zal uiteindelijk de keuze voor een nieuwe spellingmethode bepalen. Het onderzoek zal echter geen kennis opleveren die nieuw is voor de wereld. Door de specifieke situatie zijn de onderzoeksresultaten van dit praktijkgericht onderzoek niet te veralgemeniseren (Andriessen, 2014). Dat

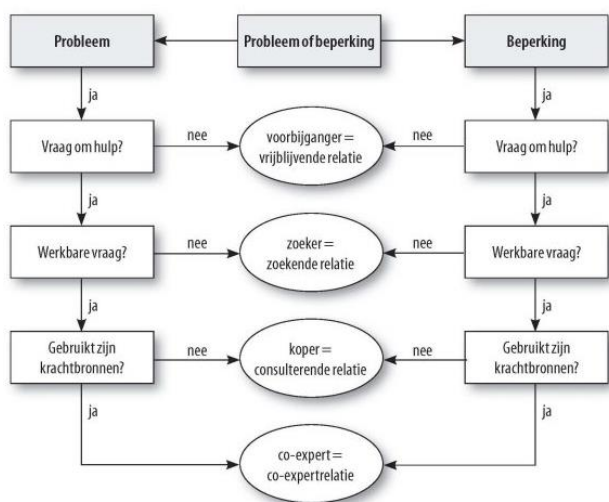
hoeft ook niet, het doel is de eigen praktijk te verbeteren. De Vlaming (2016, blz. 9) formuleert het als volgt:

Generaliseerbare kennis veronderstelt een methodiek en aanpak die zoveel mogelijk context specifieke verstoringen weg filtert. De vraag is of dat (...) wel wenselijk is. Bij het werken aan verbeteringen in die praktijk zijn immers de specifieke context en (eigen)aardigheden weer van belang om de oplossing te kunnen laten werken.

‘Dat wil niet zeggen dat de uitkomsten niet relevant zijn voor anderen’ (De Lange et al, 2011, p.63). Door dit onderzoek kunnen er inzichten of ervaringen zijn ontstaan die ook interessant zijn voor anderen. Ze zouden deze uitkomsten kunnen uitproberen in hun eigen praktijk of kunnen gebruiken voor vervolgonderzoek.

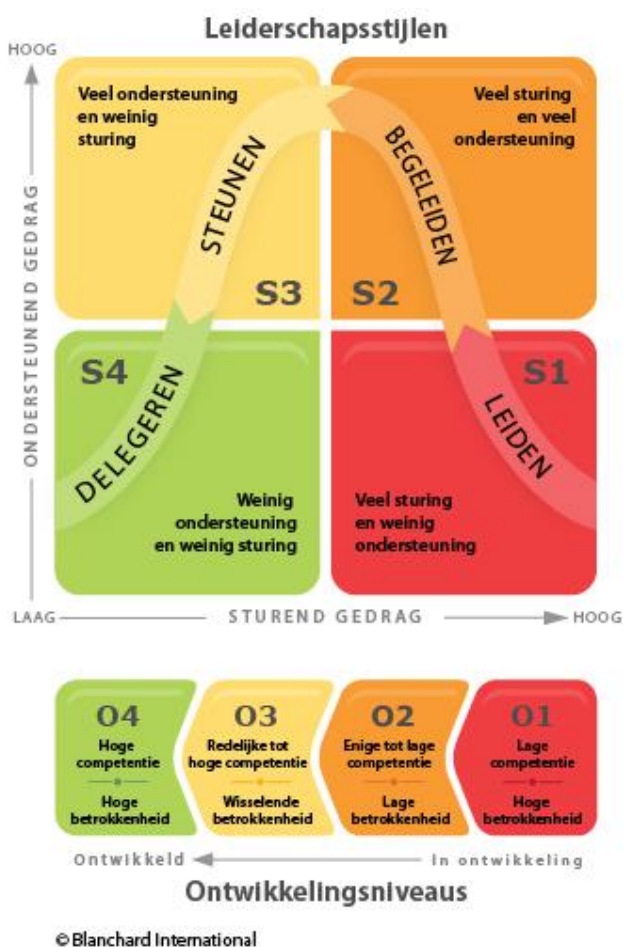
3.2 Rollen binnen het onderzoek

Aangezien de ontevredenheid over het huidige spellingonderwijs, is er een groot draagvlak van alle betrokkenen voor onderzoek naar een nieuwe spellingmethode. Gebruikmakend van de oplossingsgerichte flowchart van Cauffman (2007) (zie figuur 2), hebben we te maken met een *probleem* waarvan directie, leerkrachten en intern begeleiders *willen* dat het aangepakt wordt. Ze willen graag *geholpen (koper)* worden bij verdieping in aanbod en afstemming ervan op de doelgroep, alvorens er keuzes gemaakt worden. De onderzoeksgroep zal hierin een *consulterende* rol hebben. Doel is om uiteindelijk *samen* met leerkrachten (*co-expertrelatie*) een nieuwe spellingmethode te kiezen.

Figuur 2: Oplossingsgerichte flowchart (<http://www.oplossingsgerichtwerkeninhetonderwijs.nl>)

In de onderzoeksgroep ben ik gedurende het onderzoek kartrekker. Mijn rol is enerzijds de persoon die onderzoekt en analyseert, anderzijds de persoon die adviseert en intervenueert (Andriessen, 2014). Onze school is een lerende organisatie en wil zich ontwikkelen tot een professionele leergemeenschap (Verbiest, 2003); derhalve is niet alleen mijn rol belangrijk in dit onderzoek, dat geldt ook voor die van leerkrachten en schoolleiding. Als onderzoeksleider zal ik afspraken maken over hun participatie en verantwoordelijkheden in het onderzoek en over de kwaliteit van ieders inbreng. Volgens situationeel leidinggeven van Blanchard (2007) kan ik mijn leiderschapsstijl als coachend onderzoeker aanpassen aan in de situatie passende (bege)leiding. Gezien de relatie tussen mij en de leerkrachten zowel consulterend als co-expert is (Cauffman, 2007), zal mijn leiderschapsstijl tijdens het onderzoek gericht zijn op *begeleiden* en *steunen* van leerkrachten (zie figuur 3). Daarnaast zal ik mijn (bege)leiderschap gedurende het onderzoek voortdurend in overleg afstemmen op de behoeften en ontwikkelniveau van betrokkenen (Vlaming, 2016).

Figuur 3: Situationeel leiderschap (<https://www.blanchardnederland.nl>)

Mijn persoonlijke kwaliteiten (Ofman, 2002) kan ik inzetten als onderzoeksleider. Anderen noemen mij toegankelijk, vriendelijk, open, zelfverzekerd, idealistisch, nieuwsgierig en toegewijd. Zelf wil ik daar evenwichtig, nuchter, tactvol en betrouwbaar aan toevoegen. Ik denk dat deze eigenschappen goed passen bij een onderzoeksleider.

Communicatie met alle betrokkenen over het onderzoek is belangrijk (De Vlaming, 2016). Het onderzoek vindt gedeeltelijk samen en in dialoog met collega's plaats (Kallenberg et al., 2007). Overleg over verwachtingen over rol en inbreng van leerkrachten vindt plaats in vergaderingen. Daarnaast zorgt de onderzoeksgroep voor informatievoorziening naar het schoolteam over de voortgang van het onderzoek middels de weeknieuwsbrief (zie bijlage 8 Communicatie naar het schoolteam).

3.3 Respondenten

De onderzoeksgroep of wel spellingwerkgroep bestaat uit twee personen;

K. is groepsleerkracht in de bovenbouw. Ze is vijf jaar werkzaam in het onderwijs en heeft in onder-, midden- als bovenbouw gewerkt. Inmiddels is zij voor het derde jaar aandachtsfunctionaris Spelling. Ze heeft verschillende materialen uitgetoetst met betrekking tot spelling. Aandachtsfunctionaris houdt in dat mensen met vragen over spelling bij haar terecht kunnen. Haar visie op spellingonderwijs: "Kinderen moeten allereerst klanken goed kunnen onderscheiden. Wanneer dat niet goed lukt, kunnen ze de analyse niet goed maken en vervolgens ook niet de synthese van woorden. Daardoor worden klanken verwisseld en woorden verkeerd gespeld. Ook moeten basisbegrippen bekend zijn, denk aan lange klank, korte klank, meertekenklank, medeklinkers en klinkers. Op die manier kunnen spellingsregels duidelijker uitgelegd worden. Wanneer kinderen erg veel moeite hebben met een spellingsregel, denk ik dat visuele inprenting van woorden een goed alternatief is".

De andere persoon ben ik. Ik heb elf jaar ervaring in lesgeven aan leerlingen met TOS en LVB. Sinds twee jaar indirect als intern begeleider. Mijn visie op spellingonderwijs: "Foutloos kunnen schrijven is belangrijk in communicatie. Het kan miscommunicatie en vooroordelen voorkomen. Goed kunnen spellen is echter iets wat expliciet geleerd moet worden. Een spellingmethode kan daarbij helpen. Goede leerkrachtvaardigheden en afspraken op schoolniveau zijn erg belangrijk".

Overige personen die betrokken zullen worden:

Twee directieleden, zeventien leerkrachten, twee intern begeleiders en zeven klassenassistenten. Zij zullen de presentatie(s) van de spellingmethode(s) bijwonen. Leerkrachten van midden- en bovenbouw(11) zullen de nieuwe spellingmethode uitproberen, in al deze klassen vindt spellingonderwijs plaats. Intern begeleiders van andere Kentalis-scholen zullen gevraagd worden naar hun ervaringen. De andere intern begeleider van onze school is critical friend tijdens het onderzoek.

3.4 Onderzoeksinstrumenten

Om tot een goede keuze te komen, wordt door de onderzoeksgroep een aantal onderzoeksinstrumenten ingezet om antwoorden te krijgen op de onderzoeksvraag door middel van deelvragen:

1. Wat zijn de ervaringen van andere Kentalis-scholen met hun spellingmethode?

Onze school maakt onderdeel uit van de landelijke organisatie Kentalis, die een aantal scholen voor Speciaal Onderwijs heeft. Alle deze scholen nemen deel aan een centraal overleg; de Werkgroep Opbrengsten en Kwaliteit. In dit overleg wordt regelmatig geïnventariseerd met welke methoden er op de scholen wordt gewerkt en of deze bevallen. Deze inventarisatie geeft de onderzoeksgroep zicht op welke spellingmethodes gebruikt worden door andere Kentalis-scholen met TOS- en LVB-leerlingen. Om gebruik te kunnen maken van ervaringen van andere Kentalis-scholen met hun spellingmethode, worden een aantal scholen hierover per mail benaderd. Afhankelijk van het antwoord zal er eventueel een interview plaatsvinden. Het interview vindt telefonisch plaats in verband met kosten- en tijdsbesparing. Door een interview te gebruiken kan meer de diepte worden ingegaan (De Lange et al, 2011). Het gaat om de kern van ervaringen; *waarom* is de school wel/niet tevreden met de gehanteerde spellingmethode? Een interview biedt tevens flexibiliteit door te kunnen doorvragen op wat geïnterviewde naar voren brengt en voor het onderzoek belangrijk kan zijn. Naast ervaringen zal er ook gevraagd worden naar eventuele aanbevelingen. Elk interview zal in een verslag vastgelegd worden (zie bijlage 2).

2. Welke aspecten vinden de leerkrachten op onze school belangrijk in een nieuwe spellingmethode?

Vorig schooljaar is bij leerkrachten geïnventariseerd wat hun bevindingen zijn met de huidige gebruikte methodiek en wat hun wensen zijn bij een nieuwe methode. Dit heeft plaatsgevonden middels een mondelinge enquête, opgesteld door de toenmalige spellingwerkgroep. Bevindingen zijn destijds geclusterd (zie bijlage 4) en worden meegenomen in het onderzoek.

3. Welke methode voldoet aan de kenmerken van spellingonderwijs dat rekening houdt met de onderwijsbehoeften van leerlingen met TOS en LVB?

Op basis van verkregen informatie van andere Kentalis-scholen, wensen en ervaringen van leerkrachten en kennis die is opgedaan vanuit bestudeerde theorie, wordt een methode-checklist opgesteld. De checklist wordt in eerste instantie door mij als onderzoeksleider opgesteld, waarna hij wordt aangevuld door het andere onderzoekslid en door de Critical Friend. Vervolgens wordt, op basis van bestaande en verkregen informatie, van een aantal spellingmethoden een zichtzending aangevraagd. Aan de hand van de checklist zal de onderzoeksgroep maximaal vijf zichtzendingen analyseren op relevante aspecten voor spellingonderwijs aan leerlingen met TOS en LVB. Bevindingen worden per methode genoteerd op de methode-checklist. Aan de hand van de analyses wordt een eerste keuze gemaakt.

4. Welke methode kiest onze school voor het spellingonderwijs?

De onderzoeksgroep legt aan de directie voor welke spellingmethode de voorkeur heeft. Ook wordt toestemming gevraagd of de uitgever een presentatie kan komen geven. De onderzoeksgroep is van mening dat een presentatie van de uitgever een goede algemene indruk kan geven aan het schoolteam. Na de eventuele presentatie zal de leerkrachten gevraagd worden of ze de methode geschikt vinden om uit te proberen. Bij overwegend negatieve reacties zal er op korte termijn een presentatie van de tweede voorkeur volgen. Bij overwegend positieve reacties zullen afspraken gemaakt worden over een proefperiode. Na een proefperiode van een maand wordt de gebruikte methode geëvalueerd. De leerkrachten van de midden- en bovenbouw krijgen een vragenlijst digitaal toegestuurd (zie bijlage 6). Middels deze manier van gegevensverzameling hoopt de onderzoeksgroep in relatief korte tijd van meerdere

mensen opvattingen te krijgen over de nieuwe spellingmethode. Ook is deze manier van gegevensverzameling praktisch goed uitvoerbaar, het kost geen geld en kan snel gebeuren (De Lange et al., 2011; Harinck, 2007). Het invullen ervan zal 15 minuten kosten. De vragenlijst wordt door de onderzoeksgroep opgesteld en zal worden afgeleid van de methode-checklist. De vragen zullen uit efficiëntieoverwegingen met name gesloten-vragen zijn (De Lange et al., 2011; Kallenberg et al., 2007). De onderzoeksgroep acht het echter van belang dat respondenten vrij zijn in het geven van hun ervaringen en heeft om die reden een aantal open-vragen toegevoegd. Door gesloten- en openvragen te combineren is deze waarnemingsmethode *semigestructureerd* (Harinck, 2007).

In de proefperiode zullen de intern begeleiders een observatie uitvoeren in alle betrokken klassen tijdens de spellingles. De onderzoeksgroep stelt een observatieformulier samen (zie bijlage 7). Het observatieformulier zal hoofdzakelijk *gestructureerd* van karakter zijn met gesloten-vragen omdat de onderzoeksgroep met de observatie feitelijke zaken wil vaststellen (Harinck, 2007; Kallenberg et al., 2007). De observaties hebben het doel het kunnen waarnemen van een les zoals de methode deze bedoeld heeft.

De bevindingen vanuit de vragenlijsten en observaties worden met betrokkenen besproken tijdens een teamvergadering. Ook wordt er bekeken of er al een beslissing genomen kan worden ten aanzien van de uitgetoetste methode. Indien nodig wordt er nog een andere methode gepresenteerd, geprobeerd en geëvalueerd. De zoektocht zal doorgaan wanneer er geen keuze gemaakt kan worden.

3.5 Validiteit, kwaliteit en ethiek binnen het onderzoek

Volgens Tavecchio en Gerrebrands (in De Vlaming, 2016) gaat het bij de *validiteit* van praktijkgericht onderzoek vooral om het vinden van een gezonde mix van *practice based evidence* en *evidence based practice*: 'Waarheidsclaims over de onderzochte werkelijkheid blijken vooral in die werkelijkheid zelf gevalideerd te moeten worden, willen zij kunnen worden gehonoreerd door alle betrokkenen bij praktijkgericht onderzoek' (De Vlaming, 2016, p. 10) .

De praktijksituatie van dit onderzoek is dermate specifiek dat een visie, ontstaan uit een mix van inzichten uit de theorie en praktijk, het juiste vertrekpunt is om verbeteringen aan te kunnen brengen in de eigen praktijk. Door de ervaringen van

andere collega-scholen en de wensen van de leerkrachten mee te nemen, kan de onderzoeksgroep gericht(er) zoeken naar een nieuwe methode. De kennis, opgedaan uit de gelezen literatuur, zorgt voor verdere selectie. Zo zal er in de te onderzoeken spellingmethoden worden gekeken of er relevante aspecten voor leerlingen met TOS en LVB voorkomen (zie paragraaf 2.3).

De Vlaming (2016) en Andriessen et al. (2010) pleiten voor *transparantie* in de gebruikte data, dialoog en argumentatie bij het interpreteren en verbeteren van de eigen praktijk om validiteit te borgen. De onderzoeksgroep zorgt voor transparantie door het schoolteam mee te nemen in het proces door regelmatig te informeren en samen te evalueren. Tijdens teamvergaderingen zullen bevindingen, conclusies en aanbevelingen besproken worden.

Om de *kwaliteit* van een praktijkgericht onderzoek te borgen, benadrukken Tavecchio en Gerrebrands de inzet van een passende mix van kwalitatieve en kwantitatieve methoden (in De Vlaming, 2016). In dit onderzoek wordt gebruik gemaakt van beide methoden (zie paragraaf 4.1).

Door het gebruik van verschillende *methoden* om data te verzamelen en verschillende *soorten* data, wordt de kwaliteit in dit praktijkgericht onderzoek vergroot (De Vlaming, 2016; Kallenberg et al., 2007). Zoals in dit onderzoek: het houden van een enquête onder betrokkenen, het analyseren van spellingmethoden en het afnemen van een interview bij andere scholen door de werkgroep. Literatuurstudie door de onderzoeker, het uitvoeren van spellinglessen in de praktijk en het invullen van vragenlijsten door leerkrachten. Het observeren van spellinglessen door intern begeleiders en het in dialoog gaan met alle betrokkenen.

Door de literatuurstudie kan de data vanuit meerdere theoretische inzichten worden geïnterpreteerd (De Lange et al., 2011). Door het werken met meerdere respondenten aan de dataverzameling en –analyse wordt de betrouwbaarheid tevens vergroot (Kallenberg et al., 2007). Alle betrokkenen hebben een duidelijke plaats in het onderzoeksproces. Door transparantie en kritische reflectie door zowel de onderzoeker als door de overige betrokkenen hoopt de onderzoeksgroep een zo veelzijdig en valide mogelijk beeld te krijgen van wat uiteindelijk wenselijk is voor de eigen praktijk.

Het is belangrijk aandacht voor ethiek te hebben, aangezien dit praktijkgericht onderzoek samen met collega's wordt gedaan (De Lange et al., 2011; Andriessen et al., 2010). Volgens De Lange et al. (2011) en Andriessen et al. (2010) heeft iedere groep te maken met machtsverhoudingen en groepsdynamiek. Ook ontkomen we er niet aan dat praktijkgericht onderzoek niet waarde vrij is; in het proces is het belangrijk rekening te houden met de normen en waarden van verschillende mensen. Het klimaat moet veilig zijn zodat iedereen zijn mening durft te geven. Respondenten hoeven het niet met elkaar eens te zijn (De Lange et al., 2011). De mening van de een kan de ander aan het denken zetten. Door het gebruik van individuele vragenlijsten kan iedereen zijn mening vrij geven. Ons schoolteam houdt van transparantie en in dialoog kunnen gaan bij verschillen. Om die reden heeft de werkgroep ervoor gekozen het invullen van vragenlijsten door de leerkrachten niet anoniem te laten gebeuren. Ook zullen evaluaties steeds in teamverband plaatsvinden. Als onderzoeksleider zal ik er op toezien dat iedereen zich zal kunnen uiten. In het kader van de privacy zullen alle betrokkenen in dit onderzoeksverslag worden geanonimiseerd.

Hoofdstuk 4 Data-analyse en Resultaten

4.1 Inleiding

Bij dataverzameling gaat het om het analyseren van de verzamelde gegevens op objectieve en navolgbare wijze (Harinck, 2007). Bij dit praktijkgericht onderzoek is systematisch toegewerkt naar het beantwoorden van de onderzoeksvraag. Er zijn naast kwantitatieve ook kwalitatieve gegevens gebruikt. Kwantitatieve gegevens zijn meetbare gegevens en zijn uit te drukken in getallen. De data van de vragenlijst die is opgesteld, zijn met name kwantitatieve gegevens. Kwalitatieve gegevens zijn ongestructureerde gegevens en dienen als aanvulling en illustratie voor de kwantitatieve gegevens. Deze gegevens worden uiteraard op subjectieve wijze geïnterpreteerd, maar het proces is echter wel na te volgen (Harinck, 2007). Tijdens het onderzoek heb ik interviews en gesprekken gevoerd met verschillende collega's. Ook hebben collega's opmerkingen geplaatst bij de vragenlijst. Hieruit en uit de literatuur komen kwalitatieve gegevens.

4.2 Overzicht data

Uitgangspunt bij het verzamelen van data is de vraag wat een geschikte spellingmethode zou kunnen zijn om spellingonderwijs te geven aan TOS-leerlingen met een LVB. Bij elke deelvraag is data gezocht. De data zijn verzameld met behulp van de volgende waarnemingsmethoden:

- gelezen literatuur
- interviews collega-scholen
- enquête leerkrachten
- methodechecklist
- vragenlijst voor leerkrachten
- observaties
- gesprekken met collega's

4.3 Respons en data analyse

Deelvraag 1: Wat zijn de ervaringen van andere Kentalis-scholen met hun spellingmethode?

Het bleek dat er geen collega-school is met enkel dezelfde doelgroep als onze school heeft. Er zijn wel scholen met een klein aantal of een enkele leerling met TOS mét een LVB. Om die reden zijn uiteindelijk maar vier Kentalis-scholen benaderd.

Tabel 1: Ervaringen Kentalis-scholen met hun spellingmethode			
Scholen met enkel TOS en LVB	Aantal benaderde scholen	Aantal ontvangen reacties	Aantal interviews
0	4	4	2

Twee collega-scholen lieten weten met verouderd materiaal te werken en iets anders te willen maar nog niet op zoek te zijn. Van de twee andere collega-scholen gaf één school aan zoekende te zijn en de andere school liet weten een aantal jaren met een ‘nieuwe’ spellingmethode te werken. Bij deze laatste twee collega-scholen is een telefonisch interview afgenomen. Ze gaven aan zich te richten op de reguliere TOS-leerlingen, niet op de TOS-leerling met een LVB. Ondanks dit gegeven zijn hun bevindingen meegenomen in het onderzoek. Ook al richten deze scholen zich niet op de leerlingen met een LVB, de TOS-problematiek is een belangrijke overeenkomst.

De zoekende school had tot nog toe zonder gezamenlijke spellingmethode gewerkt. Zij waren ook op zoek naar een nieuwe taalmethode en wilden de spellingmethode daarop afstemmen. Er was voorbereidend werk gedaan waar gebruik van gemaakt mocht worden (zie bijlage 3). Gegevens hieruit zijn gebruikt in het opstellen van de methodechecklist (zie bijlage 5). Zij hadden drie methoden op het oog maar er nog geen uitgeprobeerd; *Taalactief* met bijbehorende spellingvariant, *Staal* en *Spelling in beeld*. Zij adviseren een spellingmethode waarin retentietraining (zie paragraaf 2.3.6 Inzet van de computer) een belangrijke rol heeft.

De andere school werkt voor het vijfde jaar met de methode *Spelling op maat*. *Spelling op maat* is pas vanaf groep 4 in te zetten. De methode blijkt erg moeilijk te zijn voor hun leerlingen. Door ontevredenheid over deze methode heeft de school na twee jaar de methodiek van Schraven (zie paragraaf 2.3.2 Preventieve aanpak) erbij gehaald. Collega’s zijn enthousiast over de methodiek van Schraven maar moeten daarvoor alles in de methode aanpassen. Dit geeft zoveel meerwerk dat het nauwelijks uitvoerbaar is. Daarbij is er weinig verbetering in de spellingresultaten. Hun advies is een spellingmethode aan te schaffen die de methodiek van Schraven geïntegreerd heeft.

Deelvraag 2: Welke aspecten vinden de leerkrachten op onze school belangrijk in een nieuwe spellingmethode?

De meest belangrijke aspecten uit de enquête (bijlage 4), gehouden onder leerkrachten, zijn opgenomen in de methodechecklist (bijlage 5) en leerkrachtenvragenlijst (bijlage 6) en werden op die manier als criteria meegenomen.

Tabel 2: Enquête leerkrachten	
Aantal leerkrachten	11 (van 11)
Belangrijke aspecten in een spellingmethode	~ Gebruiksvriendelijk voor onze leerlingen ~ Leerling-software ~ Inclusief werkwoordspelling ~ Toets- of registratiesysteem ~ Doorgaande lijn ~ Schoolbrede afspraken ~ Eventueel aansluiting bij technisch leesmethoden en/of taalmethode

Gaandeweg bleek het hebben van een aanbod voor groep 3 in een methode voor veel collega's een voorwaarde en werd daardoor tevens een belangrijk aspect.

Deelvraag 3: Welke methode voldoet aan de kenmerken van spellingonderwijs dat rekening houdt met de onderwijsbehoeften van leerlingen met TOS en LVB?

Van vier methoden is een zichtzending aangevraagd. Aan de hand van de methodechecklist (zie bijlage 5) heeft de onderzoeksgroep de volgende methoden geanalyseerd:

Tabel 3: Onderzochte spellingmethoden		
Naam methode	Reden voorkeur	Beoordeling m.b.v. checklist
Staal	geïntegreerde methodiek van Schraven	- / +
Spelling op maat	mogelijk goede aansluiting bij de al gebruikte methode <i>Taal op maat</i>	-
Spelling in beeld 2	mogelijk passend bij de al gebruikte technisch leesmethode	-
Spelling langs de lijn	gaat uit van de verklankmethodiek én visuele inprenting, met name ontworpen voor zwakke spellers	+

Uit de analyse is een eerste keuze gekomen: *Spelling langs de lijn*. Deze methode combineert de regelstrategie en visuele inprenting. De methode is dit schooljaar door

de CED-groep uitgebracht en is geschikt voor speciaal onderwijs. *Spelling langs de lijn* is een complete methode, inclusief werkwoordspelling. Uitgangspunt is de fonologische basis van spelling: eerst worden de woorden auditief aangeboden en geanalyseerd. Daarna volgt de visuele herkenning en het oefenen van het uit het hoofd schrijven van de woorden (Gerritse & Machielsen, 2014). Iedere spellingcategorie heeft een regel, deze wordt aan het begin van elke les zowel auditief als visueel aangeboden. Uit literatuuronderzoek blijkt deze combinatie van regelstrategie en visuele inprenting geschikt voor TOS-leerlingen met een LVB (zie paragraaf 2.4).

De vaste methodiek in *Spelling langs de lijn* is voor leerlingen en leerkrachten helder, eenvoudig en zeer doelgericht. De lay-out van het materiaal is rustig en leidt niet af. Het hoofdstappenplan wordt bij elke regel gevisualiseerd aangeboden. Dit sluit goed aan bij leerlingen die visueel relatief sterk zijn. Het eenduidige en herhalende karakter in de opdrachten is prettig. Leerlingen herkennen de bedoeling en kunnen daardoor zelfstandiger werken aan de opdrachten. Door de aard van de opdrachten in *Spelling langs de lijn* krijgen de leerlingen meteen feedback op gemaakt werk. Volgens Janson (2015), Bosman (2016) en Smits (2016) is feedback belangrijk voor het spellingproces en dient deze direct gegeven te worden en niet achteraf. Voor het samenwerken is tevens aandacht in de methode. Samenwerken is doorgaans moeilijk voor onze leerlingen maar de aangeboden werkvorm 'dictweetje' blijkt uit observatie goed uitvoerbaar. Bosman (2016) ondersteunt het samenwerken en adviseert om spelling op een coöperatieve manier te oefenen (zie paragraaf 2.3.4).

Het merendeel van de spellingmethoden start met het spellingonderwijs in groep 4. Tot eind groep 3 wordt ervan uitgegaan dat er aan spelling wordt gewerkt middels de methode voor aanvankelijk lezen. Voor onze leerlingen die de laagste leerroute volgen, met een uitstroomperspectief van groep 3/4 (zie bijlage 9), zou dit betekenen dat er voor een aantal schooljaren geen expliciet aanbod is vanuit een spellingmethode. *Spelling langs de lijn* komt hier in tegemoet; het aanbod start medio groep 3. Tevens is er een aanbod te creëren vanaf begin groep 3 door het gebruik van een standaard format.

In *Spelling langs de lijn* kan gebruik worden gemaakt van digi-lessen tijdens de instructie. De regel van een categorie wordt daarbij zowel visueel als auditief

aangeboden en het stappenplan wordt vertraagd doorlopen. Deze vorm van instructie kan een aanvulling zijn op de instructie van de leerkracht. Het mag niet ingezet worden om de leerkrachtinstructie te vervangen. Het kan ingezet worden als herhaling bij het werken in meerdere niveaugroepen. Bij leerlingen met ASS kan het prettig zijn deze instructievorm te gebruiken aangezien deze altijd op dezelfde manier verloopt. Het ontbreken van leerling-software is een minpunt. *Spelling langs de lijn* geeft hier wel suggesties voor.

Het gebruik van een opzoekboekje, zoals aangeraden wordt voor spellingzwakke leerlingen, wordt niet door *Spelling langs de lijn* geboden.

Voor het kunnen omgaan met niveauverschillen binnen onze groepen komt *Spelling langs de lijn* tegemoet. Het aanbod is uitgewerkt in drie arrangementen: basis, verdiept en (zeer) intensief. Ook wordt er aandacht besteed aan de cruciale rol van leerkrachtvaardigheden bij het omgaan met verschillen. Het maken van schoolbrede afspraken wordt aangeraden en ideeën worden hiervoor gegeven.

Deelvraag 4: Welke methode kiest onze school voor het spellingonderwijs?

De directie ging akkoord met een presentatie van de methode *Spelling langs de lijn*. Na de presentatie gaven alle leerkrachten aan deze methode te willen uitproberen.

Al snel bleek een proefperiode van een maand te kort en is deze verlengd naar zes weken. Na zes weken uitproberen hebben leerkrachten een vragenlijst ingevuld. Twee leerkrachten hebben geen vragenlijst maar een verslag ingeleverd, ze gaven aan dat prettiger te vinden. Daarna zijn hun opmerkingen omgezet naar kwantitatieve gegevens zodat dit de vergelijkbaarheid ten goede komt (Kallenberg, 2007). Van de elf leerkrachten hebben er acht de methode uitgeprobeerd en een vragenlijst/verslag ingevuld (zie tabel 4, blz. 34). Dit betekent dat een relatief grote groep heeft deelgenomen aan dit deel van het onderzoek en de uitkomsten representatief zijn te noemen voor de leerkrachten als groep. Het blijkt dat de drie leerkrachten die de vragenlijst niet ingevuld hebben de methode niet uitgeprobeerd hebben. Ze gaven aan geen tijd te hebben gehad zich erin te verdiepen.

Opvallend uit de vragenlijsten is dat het merendeel van de leerkrachten de methode geschikt lijkt te vinden voor onze doelgroep. Echter geeft ook een merendeel aan vragen en onvoldoende informatie te hebben om tot een oordeel te komen.

In de laatste weken van de proefperiode, is in zes van de acht klassen een proefles geobserveerd. In twee klassen is niet geobserveerd. De leerkrachten gaven aan niet of nauwelijks met de methode gewerkt te hebben; een observatie speciaal gericht op de nieuwe methode is dan niet zinvol. Om zo min mogelijk onrust te creëren in de klassen is besloten om eenmaal per groep te observeren. Bij het werken in een duo hebben de leerkrachten zelf aangegeven bij wie er geobserveerd kon worden. Zodoende is er niet bij alle leerkrachten geobserveerd.

Opvallend uit de observaties is dat veel leerkrachten de bedoelde structuur van een les in korte tijd goed (vier van de zes leerkrachten) of gedeeltelijk (twee van de zes) konden neerzetten (zie tabel 4). Het hoofdstappenplan kwam in alle observaties aan bod. De meeste leerlingen in de bovenbouw begrepen de bedoeling van de opdrachten en waren daardoor allen voortdurend actief bezig met de les. De leerlingen in de middenbouw werden meer meegenomen door de leerkracht en konden de opdrachten daarna maken. Belangrijk verschil zit in het begrijpen van de verschillende opdrachten; opdracht 1 en 2 zijn voor het merendeel zelfstandig uit te voeren. Opdracht 2 ‘dictweetje’, waarbij 2 leerlingen moeten samenwerken, werd uitgevoerd zoals bedoeld is. Opdracht 3 is moeilijker; daarbij werd vaker een beroep gedaan op de leerkracht en waren leerlingen minder actief door het wachten op hulp. Het toepassen van het stappenplan gebeurde gedeeltelijk door zowel leerkracht als leerling. De invulling van de instructie werd gedeeltelijk gegeven zoals de methode dit aangeeft.

Drie leerkrachten gaven op de vragenlijst aan eventueel nog een andere methode te willen proberen. Niet uit ontevredenheid over *Spelling langs de lijn* maar om wat meer mogelijkheden te kunnen vergelijken. Deze leerkrachten hebben de zichtzending van *Staal*, de tweede keuze van de onderzoeksgroep, grondig bekeken. Ook zij vonden *Staal* te moeilijk voor onze leerlingen.

Tabel 4: Uitkomsten vragenlijsten leerkrachten en observaties bij Spelling langs de lijn			
Duur proefperiode	6 weken (week 8 t/m week 13)		
Betrokkenen	Middenbouw	Bovenbouw	Totaal
	3 groepen	5 groepen	8 groepen
Minimum aantal gewenste proeflessen	30 lessen	50 lessen	80 lessen
Aantal gegeven proeflessen	23	44	67
Aantal collega's die proeflessen zullen geven	5 leerkrachten	6 leerkrachten	11 leerkrachten
Aantal collega's die werkelijk proeflessen gegeven hebben	3	5	8
Aantal uitgedeelde vragenlijsten	5	6	11
Aantal ingevulde vragenlijsten	2 en 1 verslag	4 en 1 verslag	8
Aantal niet ingevulde vragenlijsten	2	1	3
Aantal leerkrachten die voldoende info hebben voor oordeel	1 redelijk 2 weet het niet	3 ja 2 nee	3 voldoende 1 redelijk 4 onvoldoende
Methode lijkt geschikt volgens leerkrachten	2 goed 1 weet het niet	3 ruim voldoende 2 voldoende	7 lijkt geschikt
Behoeft om een andere methode te proberen	2	1	3
Aantal geplande observaties	3	5	8
Aantal uitgevoerde observaties	3	3	6
Goed uitgevoerde didactische structuur	2 ja 1 gedeeltelijk	2 ja 1 gedeeltelijk	4 ja 2 gedeeltelijk
Eenduidige instructie	3 gedeeltelijk	3 gedeeltelijk	6 gedeeltelijk
Gebruik van stappenplan	3 ja	3 ja	6 ja
Goed toepassen van stappenplan	3 gedeeltelijk	3 gedeeltelijk	6 gedeeltelijk
Leerlingen zijn actief	2 ja 1 gedeeltelijk	3 ja	5 ja 1 gedeeltelijk
Leerlingen kunnen de opdrachten zelfstandig maken	1 ja 2 gedeeltelijk	2 ja 1 gedeeltelijk	3 ja 3 gedeeltelijk

Hoofdstuk 5 Conclusies en aanbevelingen

5.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt een relatie gelegd tussen de onderzoeksvraag, de relevante literatuur en de verzamelde data, beschreven in respectievelijk hoofdstuk 2 en 4.

5.2 Conclusies

Uitgangspunt bij het trekken van conclusies, is de onderzoeksvraag wat een geschikte spellingmethode zou kunnen zijn om spellingonderwijs te geven aan TOS-leerlingen met een LVB. De gebruikte bronnen in dit onderzoek hebben voldoende bewijskracht geleverd. Ik ben van mening dat de conclusies relevant en betrouwbaar zijn. Door middel van het beantwoorden van de deelvragen zijn de volgende conclusies getrokken:

Deelvraag 1: Wat zijn de ervaringen van andere Kentalis-scholen met hun spellingmethode?

De verkregen informatie van de collega-scholen leek minder goed gebruikt te kunnen worden dan verwacht werd. Dit kwam door het grote verschil in doelgroep.

Gaandeweg het onderzoek bleek echter dat de interviews heel nuttige informatie hadden opgeleverd. Zo werd de methode *Spelling langs de lijn* door de zoekende collega-school genoemd. De onderzoeksgroep werd hierdoor al op het spoor gebracht van deze methode. De collega-school dacht dat het een remediërende methode was en had zich er om die reden niet in verdiept.

De methode *Spelling op Maat* die mogelijk bij onze taalmethode *Taal op Maat* zou aansluiten, werd door de andere collega-school als te moeilijk bevonden en werd zodoende minder aantrekkelijk voor onderzoek. Als hun ‘reguliere’ doelgroep al moeite heeft met de opdrachten in deze methode, dan geldt dat nog meer voor onze doelgroep met een LVB. Ondanks dat gegeven heeft de onderzoeksgroep *Spelling op Maat* bekeken maar werd bevestigd door de moeilijkheidsgraad en drukke lay-out.

Deelvraag 2: Welke aspecten vinden de leerkrachten op onze school belangrijk in een nieuwe spellingmethode?

De aspecten die de leerkrachten vooraf belangrijk vonden, waren: gebruiksvriendelijk voor onze leerlingen, leerling-software, inclusief werkwoordspelling, toets- of registratiesysteem, doorgaande lijn, schoolbrede afspraken en eventueel aansluiting

bij technisch leesmethoden en/of taalmethode. De methode *Spelling langs de lijn* voldoet aan vijf van de zeven aspecten; de methode bevat geen eigen leerlingsoftware en sluit niet aan bij reeds gebruikte methoden. Het hebben van een aanbod voor groep 3 in *Spelling langs de lijn* vonden betrokkenen een groot voordeel. Hiermee kan gesteld worden dat de methode voor een groot deel tegemoetkomt aan wat de leerkrachten belangrijk vinden in een spellingmethode.

Deelvraag 3: Welke methode voldoet aan de kenmerken van spellingonderwijs dat rekening houdt met de onderwijsbehoeften van leerlingen met TOS en LVB?

Helaas is het aanbod onderwijsleermaterialen voor het (voortgezet) speciaal onderwijs ten opzichte van het reguliere onderwijs nog erg beperkt, waardoor er minder methodes te onderzoeken waren. Het SLO zegt hierover (2005, p. 8): 'De diversiteit aan doelgroepen maakt leerplanontwikkeling en ontwikkeling van onderwijsleermateriaal er niet eenvoudiger op. Dit gegeven gekoppeld aan de relatief kleine aantallen leerlingen, maakt deze markt niet aantrekkelijk voor bedrijven en instellingen.'

De TOS-leerlingen op onze school hebben een LVB waardoor het leren en onthouden van de regels een bijkomend probleem is. Spelling aanbieden enkel middels de regelstrategie is om deze redenen niet reëel. Middels het toepassen van de visuele strategie bij het leren schrijven van woorden, wordt aangesloten bij de sterke kanten van TOS-leerlingen. Uit de gelezen literatuur is te concluderen dat een methode die beide strategieën combineert ideaal zou zijn voor TOS-leerlingen met een LVB. De methode *Spelling langs de lijn* combineert de regelstrategie en visuele inprenting en lijkt hiermee te voldoen aan de kenmerken van spellingonderwijs dat rekening houdt met de onderwijsbehoeften van leerlingen met TOS en LVB.

Deelvraag 4: Welke methode kiest onze school voor het spellingonderwijs?

Hoewel het merendeel van de leerkrachten denkt dat *Spelling langs de lijn* een geschikte methode kan zijn voor onze leerlingen, beschikt het merendeel nog over vragen en onvoldoende info. Na terugkoppeling van de uitkomsten van de leerkrachtvragenlijsten en klassenobservaties is gezamenlijk besloten voor verlenging van de proefperiode. Door het aflopen van de onderzoeksperiode konden de uitkomsten van de tweede proefperiode niet meer meegenomen worden in dit

onderzoeksverslag. In de tweede proefperiode zal er meer aandacht zijn voor het differentiëren, de methode-gebonden toetsen en het registreren. Op de vragen van de leerkrachten, ontstaan vanuit de minpunten bij *Spelling langs de lijn*, zal de werkgroep antwoorden zoeken.

5.3 Eindconclusie

Een geschikte methode voor spellingonderwijs aan onze leerlingen met TOS en LVB is niet zondermeer voor handen. Daardoor is het te onderzoeken aanbod enigszins beperkt gebleven. Uit de ervaringen van de collega-scholen blijkt dat een reguliere spellingmethode zelfs voor de TOS-leerling zonder LVB vaak niet afdoende is. Bestaande spellingmethodes behoeven aanpassingen die doorgaans veel extra werk met zich meebrengen voor leerkrachten. Ondanks het gezamenlijk volgen van een methode kunnen deze aanpassingen voor ongewenste verschillen zorgen binnen het spellingonderwijs. Dit is verwarrend voor leerlingen en belemmert een goede doorgaande lijn. Des te meer is het belangrijk een methode te kiezen waarin iedereen op dezelfde manier te werk kan gaan. Literatuurstudie heeft het belang van de fonologische basis bij het spellingonderwijs aangetoond en dat visuele inprenting voor TOS-leerlingen erg ondersteunend is. Zowel bij de regel- als visuele strategie is het horen én zien van het hele woordbeeld belangrijk alvorens het woord zelf op te schrijven. Ook directe feedback is bij beide strategieën van groot belang. Waar we onze leerlingen voorheen woorden lieten overschrijven als extra oefening, kunnen we op eenvoudige wijze de methodiek van het verklanken toevoegen. Op deze manier levert zo'n oefening, mits goed uitgevoerd, meer effect op en kunnen de spellingresultaten verbeteren. Uit de gelezen literatuur is te concluderen dat een methode die beide strategieën combineert ideaal zou zijn voor TOS-leerlingen met een LVB.

Hoewel het methoden-aanbod erg beperkt was, heeft dit praktijkgericht onderzoek ervoor gezorgd dat we een methode hebben gevonden die voor een groot deel geschikt lijkt te zijn. Als we voor *Spelling langs de lijn* kiezen, zullen we voor een aantal zaken ook schoolbrede afspraken moeten maken.

5.4 Aanbevelingen

In deze paragraaf staan aanbevelingen voor schoolbrede afspraken bij een eventuele invoering van *Spelling langs de lijn*. De kans is namelijk groot dat er gekozen wordt voor deze methode. De afspraken zijn gebaseerd op wat belangrijk is

voor spellingzwakke leerlingen, gevonden in de literatuur (paragraaf 2.3). De onderzoeksgroep pleit voor het zo spoedig mogelijk vastleggen van schoolbrede afspraken bij de invoering van de methode. De onderstreepte afspraken zijn specifiek gericht op de TOS-problematiek.

Schoolbrede afspraken voor eenduidig gebruik van:

- ~ Het benoemen van de klanken;
- ~ Het visualiseren van klanken (klankgebaren);
- ~ Het eventueel toekennen van kleuren aan de verschillende klinkergroepen en medeklinkers (visualiseren);
- ~ Het extra (blijven) oefenen van de fonologische vaardigheden;
- ~ Het eventueel visualiseren van signaalwoorden, -plaatjes bij de categorieën;
- ~ Betekenisverlening;
- ~ Aantal minuten en frequentie Spelling op het weekrooster;
- ~ Het bepalen van het spellingbeginniveau per leerling;
- ~ Het stappenplan en de afdekstrook;
- ~ Het laten uitvoeren van de opdrachten;
- ~ Het vergroten van werkbladen;
- ~ Passende functionele en coöperatieve werkvormen;
- ~ Een opzoekboekje;
- ~ ...

Nadien zal de spellingwerkgroep minstens een schooljaar lang, regelmatig overlegmomenten hebben met de leerkrachten. Over: “Wat gaat er goed, waar loop je tegenaan, heb je ideeën die ook bruikbaar zijn voor anderen?” Als er gekozen wordt voor *Spelling langs de lijn* moet gekeken worden naar hoe we omgaan met de minpunten. De onderzoeksgroep heeft daarvoor reeds verklaringen of oplossingen bedacht (zie bijlage 10). Bij onze leerlingen zal sprake zijn van maatwerk in het organiseren van de randvoorwaarden, niet in het bijstellen van de doelen naar beneden.

5.5 Evaluatie

Tijdens het onderzoeksproces heb ik steeds een objectieve kijk gehad. Ik had geen persoonlijke belangen en dacht vooraf niet al in een bepaalde richting. Door het jarenlang zelf lesgeven aan TOS-leerlingen met een LVB kon ik de bevindingen van

de leerkrachten goed plaatsen. Dit alles zorgde bij mij voor een overkoepelend beeld van wat nodig en wenselijk is.

Tijdens de literatuurstudie heb ik al contact gezocht met collega-scholen. Waarom zou ik zelf het wiel uitvinden als de ervaringen van anderen mogelijk bruikbaar zijn? Volgens Harinck gaan ervaren onderzoekers meestal ook na of er al door anderen onderzoek is verricht naar hetgeen ze willen onderzoeken. Het is altijd waardevol gebruik te maken van informatie waar anderen al over nagedacht of mee gewerkt hebben (Harinck, 2007). De ervaringen van beide scholen hebben er tijdens de literatuurstudie voor gezorgd me tevens te verdiepen in de retentiemethodiek van Smits (2016) en de uitgangspunten van de methodiek van Schraven (2004). Dit bracht waardevolle informatie op en is opgenomen in de paragrafen 2.3.2. en 2.3.6..

Het werken met een checklist om de methodes te onderzoeken was zinvol, het zorgt ervoor dat je als onderzoeker gericht kijkt. De lijst had wel minder uitgebreid gekund. Soms wist de onderzoeksgroep namelijk al snel dat een methode niet geschikt was door bijvoorbeeld de lay-out. Het werken met de gestructureerde leerkrachtvragenlijst vond ik prettig, zo was iedereen vrij om zijn mening te geven en kon de werkgroep de antwoorden gemakkelijk vergelijken. De mogelijkheid om daarbij persoonlijke opmerkingen te plaatsen vond ik een goede aanvulling. De onderzoeksgroep kreeg hierdoor nog meer informatie. Ik ben tevreden met het aantal ingevulde vragenlijsten. Het invullen ervan was bewust gepland tijdens een vergadering zodat dit ook meteen zou gebeuren. Collega's gaven echter aan het liever in eigen tijd te doen. Een volgende keer zal ik toch proberen het tijdens een vergadering te laten invullen. Nu moest de onderzoeksgroep alsnog tweemaal een herinnering sturen om de vragenlijst in te leveren. Dat twee collega's kozen voor een verslag in plaats van een vragenlijst, geeft aan dat het invullen van de vragenlijst misschien toch lastig of te lang was. Voor de opgeleverde informatie maakte het niets uit, het kostte wel meer tijd om de gegevens uit de verslagen feitelijk te maken. De observaties waren een goede aanvulling. Naast het verkrijgen van objectieve informatie, kon ik als onderzoekersleider zien hoe een les er in de praktijk uitzag. Ik vond het prettig om na het bespreken van de conclusies uit de vragenlijsten en observaties samen met de leerkrachten een beslissing over het vervolg te nemen. Dialoog is belangrijk om tot een gedragen beslissing te komen (Kallenberg et al., 2007).

De onderzoeksgroep heeft het team voortdurend meegenomen in het onderzoek door te informeren, te motiveren, te overleggen en te evalueren. Als onderzoeksleider heb ik de voortgang van het onderzoeksproces bewaakt en ieder aan z'n verantwoordelijkheid gehouden. Daarnaast heb ik collega's die meer ondersteuning nodig hadden wegwijs gemaakt in *Spelling langs de lijn*.

Tenslotte:

Dit onderzoek paste heel goed bij mij als persoon om meerdere redenen. Ik vind 'spelling' leuk en wil altijd weten hoe je iets goed schrijft. Weet ik het niet, dan zoek ik het op. Foutloos kunnen schrijven, vind ik belangrijk. Het voorkomt miscommunicatie en vooroordelen. Ik vind een actieonderzoek prettig omdat het (waarschijnlijk) iets concreets gaat opleveren. Iets waar we als school, in de dagelijkse praktijk, veel aan zouden hebben. Ik ben leergierig en nieuwsgierig en vond het prettig om mezelf te verrijken met alle kennis die ik tegenkwam tijdens de module en literatuurstudie. Als laatste houd ik van samenwerken, samen leren en samen beslissen. Daar is dit praktijkgericht onderzoek een voorbeeld van geweest.

Kim Peeters,

Juni 2016

Literatuurlijst

- Andriessen, D. (2014). *Praktisch relevant én methodisch grondig? Dimensies van onderzoek in het HBO*. Utrecht: Hogeschool Utrecht.
- Andriessen, D., Onstenk, J., Delnooz, P., Smeijsters, H. & Peij, S. (2010). *Gedragscode praktijkgericht onderzoek voor het hbo*. Delft: Elan Strategie & Creatie.
- Biesta, G. (2011). Het beeld van de leraar: Over wijsheid en virtuositeit in onderwijs en onderwijzen. *Tijdschrift voor lerarenopleiders (VELON/VELOV)* 32 (3), 4-11.
- Blanchard, K. (2007). 5. Situationeel leiderschap II: Het geïntegreerde concept. In K. Blanchard, Over leiderschap. Leid jezelf en anderen naar inspirerende prestaties (pp. 65-75). New Jersey: Prentice Hall.
- Bos, M. (2015, December 10). *The efficacy of spelling exercises*. Opgehaald van Vrije Universiteit Amsterdam: <http://dspace.uvu.nl>
- Bosman, A. (2015, November 15). *Spellingvaardigheid en leren spellen (2)*. Opgehaald van wij-leren.nl: <http://wij-leren.nl/spellingvaardigheid.php>
- Bosman, A. (2016, Januari 25). *Spellingvaardigheid en leren spellen (4)*. Opgehaald van wij-leren: <http://wij-leren.nl/spelling-methode.php>
- Bosman, A. & Orden, G. van (2016, januari 14). *Het fonologisch coherentiemodel voor lezen en spellen*. Opgehaald van website van Anna Bosman: <http://www.annabosman.eu>
- Bosman, A., Huygevoort, M. van & Noten, F. (2009). Expliciete spellinginstructie en de rol van de spellingchecker. *Tijdschrift voor Orthopedagogiek*, 48, 47-55.
- Buurman, H., Gerritsen, B. & Hinkema, A. (2013). *Vijf op een rij. Praktisch handboek voor iedereen die werkt met leerlingen met een taalontwikkelingsstoornis (TOS)*. Sint-Michielsgestel: Koninklijke Kentalis.
- Cauffman, L. (2007). *Oplossingsgericht management & coaching*. Amsterdam: Boom.
- CED-groep (2015, November 26). *Info over Spelling langs de lijn*. Opgehaald van Website van CED-groep: <https://mijn.cedgroep.nl/artikel/807/spelling-langs-de-lijn.html>
- Druenen, M. van, Gijssels, M., Scheltinga, F. & Verhoeven, L. (2012). *Leesproblemen en dyslexie in het basisonderwijs. Handreiking voor aankomende leerkrachten*. Veghel: H3 Groep.
- Geelhoed, J. & Reitsma, P. (2004). *PI-DICTEE*. Amsterdam: Pearson Assessment and Information BV.
- Geelhoed, J., Leene, A. & Reitsma, P. (1999). *Zelfstandig spellen*. ThiemeMeulenhoff bv.
- Gerritse, M. & Machielsen, A. (2014). *Spelling langs de lijn*. Rotterdam: CED-groep.
- Harinck, F. (2007). *Basisprincipes praktijkonderzoek*. Antwerpen - Apeldoorn: Garant.
- Hoogeveen, F. & Smeets, P. (1986). Leesproblematiek bij zeer moeilijk lerende kinderen: Instructionele aspecten. *Tijdschrift voor Orthopedagogiek*, 25, 304-313.
- Huizenga, H. (2003). *Taal & Didactiek: Spelling*. Groningen/Houten: Noordhoff Uitgevers B.V.

- Janson, D. (2015, November 14). *Opbrengstgericht lesgeven bij spelling*. Opgehaald van Kennisplatform voor het onderwijs: <http://wij-leren.nl/ogw-spelling.php>
- Kallenberg, T., Koster, B., Onstenk, J. & Scheepsmma, W. (2007). *Ontwikkeling door onderzoek. Een handreiking voor leraren*. Utrecht/Zutphen: ThiemeMeulenhoff.
- Kentalis (2015, December 10). *Over Kentalis. De organisatie*. Opgehaald van Kentails: <http://www.kentalis.nl>
- Lange R. de, Schuman, H. & Montesano Montessori, N. (2011). *Praktijkgericht onderzoek voor reflectieve professionals*. Antwerpen - Apeldoorn: Garant .
- Loonstra, J. H. & Tom, B. (2010). *Omgaan met dyslexie: sociale en emotionele aspecten*. Antwerpen-Apeldoorn: Garant .
- Missot, W. (2016, Januari 4). *WoordBeeldTrainer*. Opgehaald van website van centrum voor nieuwe leerstrategieën: <http://www.cnls.nl>
- Ofman, D. (2002). *Bezieling en kwaliteit in organisaties*. Utrecht: Kosmos Z&K.
- Scheltinga, F., Gijssels, M., Dreunen, M. van & Verhoeven, L. (2011). *Protocol Leesproblemen en Dyslexie voor het SBO*. Nijmegen: Expertisecentrum Nederlands.
- School aan Zet (2015, November 14). *Kwaliteitskaart 'Tips betere spellingresultaten'*. Opgehaald van School aan Zet : www.schoolaanzet.nl
- Schraven, J. (2004). *Zo leer je kinderen lezen en spellen*. Zutphen: Stichting TGM.
- SLO (2005). *Leermiddelenspecial (voortgezet) speciaal onderwijs*. Enschede: SLO .
- Smits, A. (2016, Januari 4). *Retentietraining, als spelling niet lukt toch spelling leren*. Opgehaald van website van logopedie Den Haag : <http://www.logopediedenhaag.nl>
- Smits, A., & Koeven, E. v. (2016, Januari 15). *Spellingzwakke leerlingen leren spellen (of niet)*. Opgehaald van Leerkring geletterdheid en schoolsucces: <http://geletterdheidenschoolsucces.blogspot.nl/2013/02/spellingzwakke-leerlingen-leren-spellen.html>
- Verbiest, E. (2003). Collectief leren, professionele ontwikkeling en schoolontwikkeling: facetten van professionele leergemeenschappen. In B. Creemers, J. Giesbers, K. M., & C. Vilsteren van, *Handboek schoolorganisatie en onderwijsmanagement. Leidinggeven in bestel, school en klas*. (pp. 1-24). Deventer : Kluwer.
- Verheyden, L. (2011). Schrijfondwerwijs aan jonge kinderen en hun toekomstige leraren. *Tijdschrift Taal* , 29-37.
- Vernooy, K. (2015, November 2). *De schatkist van Kees Vernooy. Het belang van explicite directe instructie*. Opgehaald van Lucas Academie, Samen kennis delen: <http://www.lucasacademie.nl/>

Vlaming, W. de (2016, Januari 18). *De coachende onderzoeker*. Opgehaald van PlatformPraktijkontwikkeling.nl Onderzoek in het Educatieve Domein: https://platformpraktijkontwikkelingdotnl.files.wordpress.com/2016/01/32_vlaming-willem-de_2016_01_de-coachende-onderzoeker_0024.pdf

Weerdenburg, M. van, Bonder, F. & Slofstra-Bremer, C. (2009). *Veelzeggend. Speciaal onderwijs aan kinderen met ernstige spraak- en/of taalmoeilijkheden. De praktijk ontrafeld*. Leuven: Acco.

Feedback collega, internbegeleider, G.C. (op H1, 2 en 3):

Ik heb hoofdstuk 1 en 2 gelezen, maar geen aanvullingen gegeven. Voor mij zeer herkenbaar en duidelijk. Interessant ook nog.

In hoofdstuk 3 heb ik wat opmerkingen geplaatst. Kijk maar of je er wat mee kunt. Jouw rol in het geheel is voor mij helder. Deze heb je ook duidelijk omschreven. Je hebt wel een dubbele rol. Omdat je verschillende rollen hebt (werkgroep en onderzoeker) is het mogelijk wat lastiger om objectief te blijven. Ik weet niet zeker of dit voldoende in hoofdstuk 3 genoemd wordt. Misschien kun je daarover nog wat schrijven.

De aanpak lijkt me prima. Je wilt tot een gezamenlijke keuze komen. In feite hebben leerkrachten alleen de keuze of ze de methode die de werkgroep geselecteerd heeft geschikt is of niet. Ze hebben door aan te even natuurlijk wel invloed gehad op de keuze voor deze methode. Misschien kun je hierover ook een kleine opmerking maken.

H 4 en 5:

Voor mij zijn je data te volgen, maar soms maak je een statement en leg je het niet verder uit. De aanbevelingen vind ik teveel een opsomming. Lijkt alsof je het geheel snel klaar wilt hebben. Misschien kun je daar nog wat aandacht aan besteden.

Als school kunnen we hiermee zeker verder. Eigenlijk jammer dat de keuze nog niet door team gemaakt is. Ik denk dat we uiteindelijk bij deze methode uit komen.

Succes verder!!

Feedback bevriende leerkracht, A.J.:

Ik vind het een goed verhaal met logische conclusies! Je hebt een fijne schrijfstijl en ik kan je argumentaties etc. prima volgen.

In de scriptie heb ik enkele opmerkingen toegevoegd. Deze gaan met name over de vorm; niet zozeer inhoudelijk van aard. Heel veel succes ermee!

Bijlagen

Bijlage 1 Verwerkingsopdracht Module Spelling en schrijfvaardigheid

Het onthouden van spellingregels is voor veel kinderen moeilijk. Zeker voor de leerlingen op de cluster 2 school, waar ik werkzaam ben. Deze leerlingen hebben een taalontwikkelingsstoornis (TOS) met een licht verstandelijke beperking. Het schoolteam wil een nieuwe spellingmethode aanschaffen. Maar wat is een geschikte methode voor onze doelgroep? Welke vaardigheden worden er bijvoorbeeld van hen verwacht? Ze moeten:

- ~ weten wat klinkers en medeklinkers zijn.
- ~ weten dat het verdelen van een woord in lettergrepen (bak-ker) iets anders is dan het verdelen in klankgroepen (ba-kker).
- ~ de informatie auditief kunnen verwerken. Het aanleren van de regels gebeurt in eerste instantie auditief.
- ~ de (lange) regel kunnen onthouden bij een spellingscategorie.
- ~ de uitzonderingen op een regel kennen.

Voor bovenstaande moet je auditieve informatie goed verwerken, kunnen opslaan en weer kunnen oproepen. Voor leerlingen met een TOS is dit proces doorgaans erg moeilijk (Van Weerdenburg, Bonder & Slofstra-Bremer, 2009). Is het reëel wat wij van de leerlingen verwachten? Zouden wij in het spellingonderwijs niet meer kunnen én moeten (!) aansluiten bij de sterke kanten van onze leerlingen? Door middel van het Praktijkgericht Onderzoek ga ik me verdiepen in spellingonderwijs aan leerlingen met een TOS. Daarvoor wil ik me eerst verdiepen in wat er over het algemeen gezegd wordt over goed spellingonderwijs. Dit heb ik gedaan door het volgen van deze module en het lezen van theorie.

Wat zijn kenmerken van goed spellingonderwijs?

Bij kinderen wordt het taalgevoel vooral tot en met het zevende jaar ontwikkeld. Daarna verloopt het moeizamer en zijn problemen ook moeilijker te behandelen (Vernooy, 1999). Het is volgens Vernooy belangrijk dat kinderen vanaf het begin een juiste lees-spellingsinstructie krijgen om te voorkomen dat onjuiste gewoonten ingeslepen raken. Met goed onderwijs in de klas kunnen bij een groot deel van de leerlingen spellingproblemen worden voorkomen. Lees hieronder waaraan goed spellingonderwijs moet voldoen volgens het Masterplan Dyslexie (Van Druenen, Gijsel, Scheltinga & Verhoeven, 2012). Na elke voorwaarde beschrijf ik de praktijksituatie.

1. Doelgericht werken: *Door het stellen van hoge en adequate doelen wordt de spellingontwikkeling optimaal gestimuleerd.*

Voor iedere leerling is een didactisch perspectief opgesteld voor spellingonderwijs. Per leerjaar is vastgesteld welke doelen gehaald dienen te worden, afgeleid van de CED-leerlijnen voor Speciaal Onderwijs. De leerlingen kunnen spelling in drie verschillende leerroutes volgen; Basis 1 met een uitstroomperspectief voor groep 3/4, Basis 2 met een uitstroomperspectief voor groep 4/5 en Plus met een uitstroomperspectief voor groep 6. Ik ben tevreden over hoe wij als school doelen stellen voor spelling. Het uitgangspunt is het behalen van de doelen en de methode is het middel.

2. Methodische aanpak: *Aan de hand van de doelen bepaal je welke leerstof aangeboden moet worden. Daarmee stuur je de ontwikkeling in plaats van volgend en afwachtend te handelen.*

De leerkrachten maken twee maal per jaar een groepsplan, in dit plan staan voor alle leerlingen de te behalen doelen. Twee maal per jaar wordt geëvalueerd of de doelen behaald zijn. Bij een te laag functioneringsniveau wordt er een Individueel Handelingsplan opgesteld. Bij een hoger functioneringsniveau kan een hogere leerroute worden gevolgd. Ik ben tevreden over de manier zoals we de opbrengsten meten; twee keer per jaar met behulp van methode-onafhankelijke toetsen. Ook het functioneren in de klas wordt meegenomen. Ik ben ontevreden over ons middel om spellingonderwijs te kunnen geven. We gebruiken de remediërende methodiek *Kinderen zelfstandig leren spellen* (Geelhoed, Leene, & Reitsma, 1999). Deze methodiek is bedoeld om in te zetten als remediëring bij een bepaalde spellingcategorie en is minder geschikt als schoolbrede, dagelijks te gebruiken methode.

3. Tijd: *Volgens de richtlijnen van het Masterplan Dyslexie (Van Dreunen et al, 2012) moet men in groep 4 t/m 8 één tot anderhalf uur spelling per week besteden, verdeeld over twee tot drie lessen. Naast instructie en oefening met behulp van de methode moet er voldoende gelegenheid zijn om de verworven kennis en vaardigheden verder te oefenen en te onderhouden.*

In de Onderbouw wordt spelling nog niet expliciet aangeboden. In de Midden- en Bovenbouw 45 minuten per week. Volgens de richtlijnen is dit duidelijk te weinig. Als wij de opbrengsten willen verbeteren is uitbreiding van tijd zeker iets wat meegenomen moet worden.

4. Instructie en feedback: *Instructie en feedback zijn cruciale factoren bij het stimuleren van de spellingvaardigheid. Uit onderzoek (Bosman, Huygevoort, & Noten, 2009) is gebleken dat feedback leidt tot betere spellingresultaten dan geen feedback. Daarbij is het geven van onmiddellijke feedback effectiever dan uitgestelde feedback. Bovendien is het ook effectiever dat de leerling het werk zelf nakijkt in plaats van de leerkracht. Ook Loonstra en Braams (2010) onderstrepen het belang van het geven van directe feedback.*

Onze leerlingen zijn erg instructieafhankelijk. We hebben een kwaliteitskaart voor het werken met Directe Instructie Model (DIM) ontwikkeld. Instructie geven volgens het DIM wordt bemoeilijkt door de vele niveaugroepen binnen één klas. Daarbij verslapt het toepassen ervan na verloop van tijd. Het is belangrijk hier regelmatig op te auditen, bijvoorbeeld tweejaarlijks zodat het een aandachtspunt blijft. Daarnaast is het wenselijk dat we convergente differentiatie toepassen. Dat betekent dat voor alle leerlingen dezelfde leerdoelen worden gehanteerd, maar dat er extra tijd wordt vrijgemaakt voor de leerlingen die dat nodig hebben (Van Druenen et al, 2012). De leerdoelen binnen in één klas verschillen vaak dermate, dat deze manier van differentiëren haast niet mogelijk is. Wel zouden we kunnen nastreven de leerlingen zolang mogelijk qua niveau bij elkaar te houden. Hierin kan ik als intern begeleider een rol spelen.

Het geven van onmiddellijke feedback wordt te weinig gedaan op mijn school. Werk wordt veelal nagekeken door de leerkracht en later besproken. Zelf nakijken gebeurt niet structureel. Hierin is winst te behalen door het maken van schoolbrede afspraken. Aan het eind van het PGO wil ik hier aanbevelingen voor doen.

5. Omgaan met verschillen: *Het is van belang om voor elke leerling apart te bekijken wat de mogelijkheden zijn om deel te nemen aan de groepsactiviteiten en wanneer het beter is om een apart programma te volgen.*

Onze leerlingen hebben specifieke onderwijsbehoeften. De leerkrachten zijn over het algemeen goed op de hoogte van deze onderwijsbehoeften en houden er rekening mee in het aanbod.

6. Stimulerende leeromgeving: *Goed lees- en schrijfonderwijs bestaat uit méér dan alleen het stimuleren van de technische lees- en schrijfvaardigheden. De leerkracht kan de leerlingen zodanig stimuleren, dat ze gemotiveerd zijn om zelfstandig te lezen en te schrijven.*

In de klassen worden leerlingen gemotiveerd om te lezen door allerlei activiteiten; voorlezen, boekbesprekingen, gebruik van schoolbieb, aanbod van verschillende soorten teksten, enzovoort. Het stimuleren van de schrijfmotivatie vindt minder plaats en zou meer aandacht mogen krijgen. Zelf schrijven is doorgaans erg moeilijk voor onze leerlingen. We proberen het zoveel mogelijk betekenisvol en functioneel te laten plaatsvinden. Bij het beoordelen van een schrijfo opdracht bij zaakvakken is het belangrijk dat leerkrachten afwegen hoe zwaar het correct schrijven meetelt. Het moet niet zo zijn dat leerlingen moeilijke woorden uit de weg gaan omdat ze bang zijn voor fouten (Verheyden, 2011).

Wat betekent deze kennis voor het spellingonderwijs voor mijn praktijk?

Een methode kunnen volgen:

Een aantal van de bovengenoemde voorwaarden behoeven verbetering; met name punt 2: Methodische aanpak. De spellingresultaten blijven achter. Door schoolbreed op dezelfde manier aan de doelen te werken, in dit geval door het volgen van één methode, wordt er waarschijnlijk al winst gecreëerd. Zie bijlage 1.1: *Voordelen van een methode* (Van Dreunen et al, 2012, p. 31). In augustus 2016 hopen we met een nieuwe spellingmethode te kunnen gaan werken.

Verbeteren van leerkrachtvaardigheden:

Daarnaast kunnen we de resultaten van het spellingonderwijs verbeteren door de leerkrachtvaardigheden te verbeteren. Het zijn tenslotte de leerkrachten die de toename van de leerling-resultaten moeten realiseren. School aan Zet heeft een kwaliteitskaart Spelling (2015) samengesteld met tips voor betere spellingresultaten. Zie bijlage 1.2. De tips op de kwaliteitskaart richten zich in eerste instantie niet zozeer op *wat* je aanbiedt, maar *hoe* je de leerstof aanbiedt. De tips van de kwaliteitskaart van School aan Zet zouden we in ons eigen kwaliteitssysteem kunnen opnemen.

Bronvermelding

Bosman, A., Huygevoort, M. van & Noten, F. (2009). Expliciete spellinginstructie en de rol van de spellingchecker. *Tijdschrift voor Orthopedagogiek*, 48, 47-55.

CED-groep (2015, November 26). *Info over Spelling langs de lijn*. Opgehaald van Website van CED-groep: <https://mijn.cedgroep.nl/artikel/807/spelling-langs-de-lijn.html>

Druenen, M. van, Gijsel, M., Scheltinga, F. & Verhoeven, L. (2012). *Leesproblemen en dyslexie in het basisonderwijs. Handreiking voor aankomende leerkrachten*. Veghel: H3 Groep.

Geelhoed, J., Leene, A. & Reitsma, P. (1999). *Zelfstandig spellen*. ThiemeMeulenhoff bv.

Janson, D. (2015, November 14). *Opbrengstgericht lesgeven bij spelling*. Opgehaald van Kennisplatform voor het onderwijs: <http://wij-leren.nl/ogw-spelling.php>

Loonstra, J. H. & Tom, B. (2010). *Omgaan met dyslexie: sociale en emotionele aspecten*. Antwerpen-Apeldoorn: Garant .

School aan Zet (2015, November 14). *Kwaliteitskaart 'Tips betere spellingresultaten'*. Opgehaald van School aan Zet: www.schoolaanzet.nl

Verheyden, L. (2011). Schrijfonderwijs aan jonge kinderen en hun toekomstige leraren. *Tijdschrift Taal* , 29-37.

Vernooy, K. (2015, November 2). *De schatkist van Kees Vernooy. Het belang van explicite directe instructie*. Opgehaald van Lucas Academie, Samen kennis delen: <http://www.lucasacademie.nl/>

Weerdenburg, M. van, Bonder, F. & Slofstra-Bremer, C. (2009). *Veelzeggend. Speciaal onderwijs aan kinderen met ernstige spraak- en/of taalmoeilijkheden. De praktijk ontrafeld*. Leuven: Acco.

Feedback collega L.F, leerkracht:

Ik ben het met je eens dat wij de leerlingen te weinig onmiddellijke feedback geven. Het voorkomt onder andere foute inprenting. Leerlingen zelf laten kijken, vind ik discutabel; leren ze de regels dan wel goed? Ik ben voor niet corrigeren op spelling tijdens vrije opdrachten. Kortom: schoolbrede afspraken maken is een goed idee en ook wel noodzakelijk.

Ik ben benieuwd naar welke methode we uiteindelijk gaan kiezen. Voor onze leerlingen zullen we altijd aanpassingen moeten maken. Ik vind dat jij het onderzoeksproces tot nog toe zorgvuldig hebt aangepakt.

Groetjes L.

Bijlage 1.1 Voordelen van een methode

Onderstaande info komt letterlijk uit Masterplan Dyslexie (Van Dreunen et al, 2012, p. 31):

- Tijdbesparend. Leerkrachten hoeven zelf geen materialen te ontwikkelen voor instructie en inoefening van vaardigheden.
- Doorgaande lijn/afstemming tussen jaargroepen. Om het niveau van de leerlingen vast te houden is het belangrijk dat elk jaar wordt voortgebouwd op wat in het voorgaande jaar aan bod is gekomen. Bij gebruik van eenzelfde taal-/spellingmethode en (voorbereidende) leesmethode in opeenvolgende leerjaren sluit de leerstof automatisch aan, mits de leerkracht van de voorgaande groep de methode adequaat heeft gevolgd en alle leerstof heeft behandeld.
- Afstemming tussen leerkrachten van een groep. Veel leerkrachten hebben een parttime aanstelling. Het komt dan ook regelmatig voor dat er twee leerkrachten voor een bepaalde groep staan. Het is voor de afstemming tussen leerkrachten handig als er gewerkt wordt met een methode. Leerkrachten kunnen onderling eenvoudig aangeven waar ze in de lesstof zijn gebleven, wat nog aandacht vraagt et cetera.
- Handvatten voor differentiatie/organisatiemodellen. Verschillende methodes bieden uitgewerkte organisatiemodellen om het onderwijs vorm te geven. Dit is een groot voordeel, omdat in de praktijk blijkt dat veel leerkrachten het moeilijk vinden om voldoende rekening te houden met verschillen. De uitgewerkte differentiatiemodellen in de methode helpen de leerkrachten hierbij een heel eind op weg.
- Systematische opbouw in moeilijkheidsgraad. In een goede methode wordt de moeilijkheidsgraad van de oefeningen opgebouwd. Een opbouw in moeilijkheidsgraad is een kenmerk van een effectieve aanpak van het (voorbereidend) lees- en spellingonderwijs. Het is moeilijk en tijdrovend om hierin te voorzien met zelf ontwikkeld en/of verzameld leermateriaal.
- Didactische richtlijnen voor de begeleiding van leerlingen met problemen. Leerlingen met lees- en/of spellingproblemen of kleuters die moeite hebben met voorbereidende lees- en spellingactiviteiten zijn gebaat bij intensivering van het onderwijs. Veel methodes bieden differentiatiematerialen voor deze leerlingen. Op die manier krijgen de leerlingen, aansluitend bij de reguliere lesstof, de extra inoefening die ze nodig hebben.
- Voldoende tijd inroosteren. Om goede prestaties bij alle leerlingen te bereiken, is het essentieel om voldoende tijd in te roosteren voor het lees- en spellingonderwijs. Het gebruik van een methode 'dwingt' de leerkracht als het ware om daadwerkelijk die tijd aan lezen en spellen te besteden.

Bijlage 1.2 Kwaliteitskaart Spelling School aan Zet

Onderstaande info komt letterlijk uit een artikel van School aan Zet (2015, November 14).

Kwaliteitskaart 'Tips betere spellingresultaten'. Opgehaald van School aan Zet: www.schoolaanzet.nl

De resultaten van uw spellingonderwijs kunt u verbeteren; vooral door leerkrachtvaardigheden te verbeteren. Onderstaande tips kunnen u daarbij helpen. De tips zijn onderverdeeld in instructie, hulp aan zwakke spellers, toepassen en schoolbeleid.

Vooraf: spelling leren heeft altijd een auditieve start. Daar is een goede reden voor: wie kan spellen herkent, door aan een woord te denken of door een woord te horen, hoe het woord in elkaar zit en hoe dat klankbeeld in lettertekens moet worden omgezet. Dat is wat kinderen ook moeten leren en dat lukt alleen goed, als ze vanaf het begin trainen in het luisteren naar woorden, in plaats van te kijken naar woorden. Hoewel in de praktijk van veel spellinglessen de start gebeurt met een visuele aanbieding van een woordrij of het categoriewoord, is dat onwenselijk. Als u zich realiseert hoe het gedrag eruit ziet dat u met uw leerlingen wilt bereiken, dan begrijpt u ook waarom die visuele start niet handig is. Goed leren overschrijven is immers een heel andere vaardigheid dan goed leren spellen.

Tip (1) zorg voor instructie

Voor veel kinderen en volwassenen is spelling lastig. Ze krijgen spellingregels en woordbeelden niet zomaar onder de knie. Daar is veel uitleg en oefening voor nodig. Kinderen moeten leren dat je bij spelling allereerst goed moet luisteren naar het woord dat je wilt opschrijven. Door goed te luisteren leer je herkennen hoe het woord 'in elkaar zit', wat er lastig aan is en welke strategie (en soms meer strategieën) je moet toepassen. Soms moet er een spellingregel gebruikt worden, soms moet er een woordbeeld onthouden worden en soms denk je aan een woord dat erop lijkt en waarvan je de schrijfwijze weet. Zwakke spellers hebben moeite met het verdelen van woorden in klanken of klankdelen en met het kiezen van de juiste aanpak en/of met het onthouden hiervan. Maak van de spellingles dus een actieve instructieles: leg eerst kort en helder uit dat het lesdoel is kennismaken met en herkennen van een nieuwe categorie. Laat de kinderen vervolgens aan de hand van een of meer typerende woorden eerst zelf bedenken wat het kenmerk van een nieuwe categorie is. Leg pas daarna kort en eenduidig uit welke strategie nodig is soms een regel, soms een analogie, soms visuele inprenting om tot de oplossing te komen. Oefen dat samen, laat ze dat zelfstandig en liefst in duo's oefenen en geef daarna directe feedback op hun aanpak.

Tip (2) bespreek het proces van leren spellen met de leerlingen

Om te weten te komen hoe je een woord moet opschrijven volg je een aantal stappen: we luisteren goed naar een woord; we verdelen een woord in klanken of in klankgroepen; we herkennen wat er moeilijk in het woord is; we bedenken hoe we dat probleem kunnen oplossen en als we het hebben opgeschreven controleren we alles. Wie een woord al kent (heeft geautomatiseerd) kan een paar stappen overslaan: dan schrijf je na het horen of denken het woord direct op. Kinderen moeten weten dat om die vaardigheid te krijgen goed oefenen nodig is. U kunt als leerkracht model staan. U verwoordt uw oplossingsmethode zoals u dat zou doen als u een woord dat u nog niet goed kende zou moeten opschrijven: u luistert naar het woord, verdeelt het in klanken en/of klankgroepen, geeft aan welk(e) spellingprobleem/problemen er in het woord aandacht vragen, past op basis daarvan regels of hulpstrategieën toe en schrijft het woord op en controleert het woord. Na de instructiefase

kunt u regelmatig 'oude' spellingcategorieën terug laten komen door dan onder andere te vragen: 'Waar moet je op letten bij dat woord?' en 'Hoe weet je hoe je het moet schrijven?'

Tip (3) van horen naar schrijven

Bij spelling gaat het om het verletteren van klanken. Laat dus steeds woorden horen. In de instructiefase, maar ook bij het herhalen van eerder aangeboden spellingcategorieën, waarna kinderen deze moeten opschrijven. Laat opgeschreven woorden ook steeds direct nakijken en lezen. Daardoor worden woord- en klankbeelden beter aan elkaar gekoppeld. Ook de instructie moet starten vanuit de klankvorm: u laat de kinderen luisteren naar een woord, laat ze bedenken wat het kenmerk van deze categorie is en legt daarna uit wat maakt dat dit een aparte categorie bij spelling is en hoe je de schrijfwijze van dit soort woorden kunt vinden.

Tip (4) maak de mogelijkheid van het gebruik van meerdere strategieën bewust

Na het aanbieden en aanleren van een spellingcategorie in de instructiefase waarbij de leerlingen geleerd hebben om goed te luisteren naar een woord en te ontdekken waar er op gelet moet worden, kunnen kinderen in deze fase ervaren hoe ze het beste een spellingcategorie kunnen onthouden. Zo kan bij het schrijven van 'beer' gedacht worden aan de analogie met 'peer'. Maar je kunt het ook onthouden doordat je er een woordbeeld van hebt. Maar het is ook mogelijk om het te schrijven volgens de regel van de 'fopletter': je hoort 'i' maar het is de fopletter, dus je schrijft 'ee'.

Door over meerdere strategieën te praten, zorgt u ervoor dat de specifieke leerstijl van het kind aan bod komt. Sommige leerlingen zijn sterk in het onthouden van regels, terwijl andere kinderen beter zijn in het onthouden van woordbeelden. Kinderen kunnen ontdekken welke aanpak het beste bij hen past. U kunt met uw leerlingen ook spreken over de aanpak: welke manier werkt het beste bij je om woorden en spellingregels te onthouden? Bovendien zorgt u door het aanbieden van meerdere strategieën er voor dat klanken, woordbeelden en spellingregels meer geïntegreerd en daardoor beter onthouden worden. Het uiteindelijke doel is natuurlijk: het goed kunnen schrijven van woorden. Strategieën zijn een middel om dit doel te bereiken.

Tip (5) prent woorden effectief in

Visuele inprenting blijkt een effectief middel te zijn om woordbeelden vast te houden. Leerlingen krijgen het woordbeeld zo sneller onder de knie en ze kunnen het beter onthouden. Dit vraagt wel een systematische aanpak, waarin de volgorde essentieel is:

- het woord horen (zeg het woord dus)
- er even over kunnen denken (wacht dus even)
- benoemen wat er moeilijk is in het woord
- het voorbeeldwoord laten verdwijnen en het uit het hoofd opschrijven
- het goed nakijken, waarbij het woord weer zichtbaar is
- het uitspreken zodat woord- en klankbeeld weer aan elkaar gekoppeld worden.

Deze aanpak is zo effectief doordat kinderen starten met luisteren en ze de kans krijgen dat klankbeeld in gedachten aan letters te koppelen in het werkgeheugen, terwijl ze vervolgens direct feedback krijgen door het woord te zien. Daarmee wordt hun keuze bevestigd of direct gecorrigeerd. Zo slijpt de koppeling van klankbeeld en woordbeeld in. Na het opschrijven volgt een tweede feedbackmoment, zodat het woord correct in het langetermijngeheugen wordt opgeslagen. Deze werkwijze is dus op essentiële punten anders dan wat meestal borddictee of visueel dictee wordt genoemd. Bij werkbladen daarentegen kunnen kinderen een woord letter-voor-letter kopiëren, wat niet leidt tot een woordbeeld. Een werkblad maken is dus geen geschikte oefening voor inprenting en heeft weinig zin in deze fase.

Tip (6) gebruik dezelfde spellingregels en termen door de hele school

Helaas blijkt in de praktijk vaak dat leerkrachten van eenzelfde school verschillende spellingregels gebruiken. Vaak is dit een ingeslepen gewoonte; spellingregels van eerder gebruikte spelling- en leesmethoden (bijvoorbeeld 'Jantje Snoeper' uit de voorlaatste versie van Veilig Leren Lezen) blijven bij leerkrachten in gebruik. Voor zwakke spellers is het niet eenduidig gebruiken van spellingregels verwarrend. Voor hen is het alsof ze steeds iets nieuws leren. Dit betekent dus dat iedereen, ook de hulp buiten de klas zoals remedial teaching, dezelfde spellingregels moet gebruiken en ze op dezelfde manier moet verwoorden. Vindt u een spellingregel van uw methode lastig of onduidelijk: verander hem dan in een betere, maar doe dit met uw hele school. Realiseer u dat u ook dezelfde begrippen moet gebruiken: spreekt u over klankgroepen of klankdelen? Heeft u het over lange klinkers of lange klanken? Eenduidigheid is noodzakelijk.

Tip (7) gebruik geheugensteuntjes

Taalvaardige leerlingen kunnen steun hebben aan spellingregels. In een spellingmethode kunnen de spellingregels te beperkt zijn. U kunt deze uitbreiden door geheugensteuntjes aan te bieden. Neem bijvoorbeeld woorden met -eeuw, -ieuw en -uw: u kunt streven naar het inprenten van deze woorden, maar een aanwijzing als 'voor de w komt de u' kan voor deze leerlingen een steun zijn. Zo zijn er meerdere te bedenken: 'hoor je -acht, -icht, -echt, -ucht, -ocht; dan schrijf je een ch, behalve bij hij ligt, hij legt, hij zegt'. Gebruik wel dezelfde geheugensteuntjes door de hele school. Anders werkt het verwarrend.

Tip (8) hang de spellingregels en geheugensteuntjes op

Als de spellingregels en geheugensteuntjes zichtbaar in de klas hangen, dan kunt u hier als leerkracht steeds naar verwijzen. Dit verhoogt de kans dat leerlingen en leerkrachten de regel gaan onthouden en gaan gebruiken. Geef de categorieën niet een nummer, want dan noemen de kinderen alleen dit cijfer in plaats van de kenmerken.

Tip (9) herhaal eerder behandelde spellingcategorieën: begin elke spellingles met een 5-woordendictee

Voor zwakke spellers is het extra moeilijk om woordbeelden en spellingregels lang te onthouden. Herhaal eerder behandelde spellingcategorieën dan ook regelmatig. Een manier is het 5-woordendictee: begin elke spellingles met het dicteren van 5 woorden. Kies er zelf vijf; dat kunnen woorden zijn die al lange tijd geleden aan bod zijn geweest of die kortgeleden behandeld zijn. Laat de

woorden direct na dit korte dictee zien; de leerlingen krijgen zo het juiste woordbeeld te zien. En u kunt met ze bespreken waarom het woord zo geschreven moet worden.

Tip (10) gebruik effectieve oefenvormen

Leerlingen moeten vooral actief het hele woord produceren. Invuloefeningen waarbij leerlingen alleen een deel van het woord moeten invullen zijn minder effectief. Ook het simpelweg overschrijven van een woord waarbij de leerling een woord letter-voor-letter kan kopiëren is niet effectief. Door coöperatieve werkvormen in te zetten (werken in tweetallen: aan elkaar een dictee geven, samen nakijken, samen woorden inprenten, elkaar een tip geven bij het spellen van woorden in een tekst) kunnen leerlingen zelfstandig en effectief oefenen. Door samen te werken worden ze gestimuleerd om hun manier van herkennen onder woorden te brengen en goed na te gaan of ze samen de correcte redenering volgen en de juiste keuzes maken.

6 tips voor de hulp aan zwakke spellers

Tip (1) geef zwakke spellers meer instructie- en oefentijd

Zwakke spellers profiteren van:

- meer begeleidingsmomenten met de leerkracht; bijvoorbeeld nog eens woorden opschrijven en samen nakijken; nog eens woorden analyseren in klanken of in klankgroepen; nog eens spellingregels herhalen en toepassen. Verschillende methodes beschrijven wat er daarnaast in de verlengde instructie aan bod kan komen. Als u daarnaast nog andere momenten zoekt, zal dit profijtelijk zijn voor uw zwakke spellers.
- meer zelfstandig oefenen, bijvoorbeeld: gebruiken van een computerprogramma of zelf woorden inprenten (zie boven) samen met een medeleerling. Ook een auditief dictee met een medeleerling (één leest de woorden, de ander schrijft ze op en dan samen nakijken en bedenken en verwoorden waarom het goed of fout is) is effectief als extra oefening.

Tip (2) remedieer met de methode die u in de klas gebruikt

Zwakke spellers hebben wel behoefte aan meer (instructie- en oefen) tijd, maar niet aan andere leerstof. Dus remedieer binnen de methode. Sommige methodes kennen verlengde instructie in de klassikale lessen en remediëringslessen na een toets. Mocht u daarnaast andere mogelijkheden zoeken: herhaal wat aan bod gekomen is, laat woorden nog eens analyseren, vraag naar oplossingswijzen etc. Ook al vindt de hulp buiten de groep plaats, dan nog kan er gebruik gemaakt worden van de spellingmethode. Een andere (remediërings)methode gebruikt vaak andere begrippen en spellingregels en dit is voor zwakke spellers verwarrend.

Tip (3) geef spellers snelle feedback

Het is voor zwakke spellers vaak onduidelijk of ze een woord goed geschreven hebben. Ze zijn vaak onzeker over hun resultaat en over de vraag of ze een juiste oplossingswijze hebben gevolgd. Als ze meteen te zien krijgen wat het juiste woordbeeld is, onthouden ze het beter, weten ze of ze het goed opgeschreven hebben en weten ze of ze de juiste oplossingsmanier gebruikt hebben. Hebben ze het woord fout geschreven, dan zien ze het goede woordbeeld en horen ze de juiste oplossingswijze. Besteed bij dit bespreken niet alleen aandacht aan de juiste schrijfwijze, maar ook aan het

spellingproces: welke manier heb je gebruikt? Heb je het woord (goed) in klanken of klankdelen verdeeld? Heb je een regel of geheugensteuntje die je gebruikt?

Tip (4) oefen met zwakke spellers extra fonologische vaardigheden

Zwakke spellers hebben ook nog moeite met vaardigheden op klankniveau: ze vinden het lastig om een woord in klanken te verdelen, om letters in de goede volgorde te zetten, om verschillen tussen klanken die op elkaar lijken te horen (zoals lange en korte klinkers, s en z, f en v) en om een woord in klankgroepen te verdelen. Oefenen van deze vaardigheden tot in groep 8 is nodig en zinvol.

Tip (5) geef zwakke spellers een opzoekboekje

Om het geheugen van zwakke spellers te ondersteunen is het raadzaam om te werken met een opzoekboekje (soms ook wel 'Mijn eigen spellingmap' of 'spellingboek' genoemd). Zo kunnen ze steeds even opzoeken welke regel het ook al weer was. Kijk voor het idee op www.opzoekboekje.nl. Ook ezelsbruggetjes die de leerling zelf kiest (wat is aan te bevelen!) kunnen hierin.

Tip (6) laat zwakke spellers letters onthouden door klankgebaren

Er zijn kinderen die al bij het aanvankelijk spellen problemen ervaren. Zij hebben baat bij extra ondersteuning bijvoorbeeld met klankgebaren, waardoor ze de klank-tekenkoppelingen beter gaan onthouden. (Zie <http://www.onderwijsgek.nl/KLANKGEBAREN.pdf>.)

Door op bovenstaande tips te letten, ontwikkelt u een spellingbewustzijn bij de leerlingen. Ze weten waar ze op moeten letten, weten hoe ze het kunnen aanpakken en hoe ze zichzelf kunnen controleren. Dit verhoogt de kans dat de geleerde spellingvaardigheden toegepast worden bij het schrijven van teksten.

Toepassen is voor alle zwakke leerders bij alle vakken vaak een probleem. Bovendien is stellen een gecompliceerd proces: kinderen moeten bedenken wat ze willen gaan schrijven, in welke volgorde dit moet komen, hoe dat in zinnen vertaald moet worden, wat de volgorde van de woorden is en hoe deze geschreven moet worden. Letten op de spelling van woorden is dus vaak de laatste (en vergeten) stap. U kunt de toepassing bevorderen door aandacht te besteden aan het herschrijven van teksten. Volwassen schrijvers hebben een tekst vaak ook niet in één keer klaar; we schaven en vijlen, zetten woorden erbij of halen ze weg, veranderen de volgorde en letten op de juiste schrijfwijze en interpunctie. Zo moeten leerlingen het ook gaan aanpakken: na het schrijven van een tekst moet er ruimte zijn voor herschrijven. Het is motiverend en tijdbesparend als dat mag op een computer. Daarnaast hangt de mate van toepassen samen met uw reactie op de tekst. Als u niets zegt over spellingfouten dan stijgt de kans dat leerlingen daar niet meer op gaan letten. Eigenlijk zendt u het signaal uit: bij de spellinglessen let ik op je spellingfouten, maar daarbuiten nooit. U kunt bijvoorbeeld bij het herschrijven de leerlingen ook laten letten op de spellingcategorieën waar u tijdens de spellinglessen mee bezig bent; of de leerlingen de mogelijkheid bieden om de juiste schrijfwijze aan u of een medeleerling te vragen of om de juiste schrijfwijze op te zoeken in een woordenboek of op internet. Als de teksten van kinderen gepubliceerd worden (in de klas, schoolkrant of een speciaal boek) stijgt de kans dat ze deze tekst zonder fouten willen schrijven. Ook kunt u na het schrijven de stelproducten met kinderen bespreken en daarbij ook aandacht besteden aan de juiste schrijfwijze en interpunctie.

Leg op uw bureau een woordenboek of spellinggids. Raadpleeg steeds dat boek als u twijfelt aan de schrijfwijze van een woord. Doe dit voor (waarover twijfelt u, welke keuzemogelijkheden heeft u herkend?) en 'acteer' deze vaardigheid als de leerlingen twijfelen aan de schrijfwijze van een woord of als de leerlingen een woord fout geschreven hebben. U kunt het voorbeeld zijn!

3 tips voor schoolbeleid

Tip (1) begin vroeg

Al in groep 1 en 2 kunnen kinderen kennis maken met 'spellingactiviteiten'. Door te experimenteren met 'invented spelling': zelf een woord schrijven of stempelen bijvoorbeeld bij een door hen gemaakte tekening. Zo ervaren ze dat ze gedachtes op papier kunnen zetten en dat ze van klanken letters en woorden kunnen maken. Het bezig zijn met letters en met het analyseren van woorden, bijvoorbeeld het vinden van de beginklank van een woord, is een goede voorwaarde voor het spellingonderwijs in groep 3. Dit vraagt wel een juist taalgebruik en passende vragen (bv. niet; Welke letter hoor je vooraan?). Het onderscheiden van letters herkennen en klanken herkennen is essentieel voor de effectiviteit van de activiteiten. Zo is het analyseren van woorden, bijvoorbeeld het vinden en benoemen van de beginklank van een woord, dikwijls niet gebaat bij opschrijven (Wie weet een woord met een /s/ vooraan? Chauffeur! Circus! Giraffe!) maar wel bij het verzamelen van voorwerpen of afbeeldingen (zelf foto's laten maken!), waarmee ze zelf verder kunnen oefenen. Dit soort ervaringen in groep 1 en 2 dragen bij aan een goede vervolgstap in groep 3.

Tip (2) denk aan uw eigen spellingvaardigheid

Als u zelf twijfelt over de schrijfwijze kippesoep of kippensoep is het lastig om dit aan uw leerlingen goed uit te leggen. Breng of houd uw spellingvaardigheid op peil. Een handig boek is: Spelling geregeld, uitgegeven door Onze Taal. Op internet vindt u bij de site 'woordenlijst.org' de juiste schrijfwijze van woorden.

Tip (3) gebruik toetsresultaten om uw spellingonderwijs te verbeteren en te consolideren

Bekijk na elke toetsafname de toetsresultaten: van alle individuele leerlingen (gaat het kind vooruit?, is het een D- of E-score?), van uw groep (wordt het aantal D- en E-leerlingen minder? wordt het aantal C-, D- en E-leerlingen minder?) en van de school (wordt het aantal D- en E-leerlingen minder? wordt het aantal C-, D- en E-leerlingen minder? benadert de school het streefpercentage dat de school wil halen?). Door het bespreken van de resultaten met het team op groeps- en schoolniveau weet iedereen wat het streefdoel van de school is en kan er gezamenlijk nagedacht worden over oorzaken en oplossingen voor het eventueel niet bereiken van de streefpercentages.

Zwakke spellers

Door bovenstaande dingen te doen, kunt u veel bereiken. Er zal echter een kleine groep zeer zwakke spellers blijven bestaan. Voor hen zijn compenserende maatregelen zoals werken met de spellingcontrole van Word of met programma's als Sprint Plus en Kurzweil nodig. Deze maken het voor de leerling makkelijker om een tekst foutloos te schrijven omdat ze de kinderen aangeven hoe woorden geschreven moeten worden. Blijf niet eindeloos herhalen wat niet werkt, maar ga samen met de leerling na in welke fase van het proces van spelling leren de stagnatie schuilt en ga dan eerst na of op de daarbij passende manier is geoefend. Schakel pas over op alternatieven als u weet waar

het struikelpunt zit en zorg dat de leerling dat zelf ook weet. Om de leerlingen gemotiveerd te houden is het belangrijk dat ze zelf weten waaraan ze kunnen werken en waarover ze zich minder zorgen hoeven te maken.

Bijlage 2   Verslaglegging interviews Kentalis-scholen

Kentalisschool E.

Contactpersoon: M. van G.

Dd.: 3-12 2015

De school is op zoek naar zowel een taal als een spellingmethode. Zij hadden voorheen een retentie-methodiek. Alle categorieën werden apart aangeboden, (zoals wij hebben gedaan). Dit beviel niet, het team wilde een methode kunnen volgen.

Ze hebben een aantal methoden op het oog:

1. Taalactief (nieuwe taalmethode is nodig) met bijbehorende spellingvariant
2. Staal (op tweede plaats omdat het taal-deel meeweegt) Het kan zo zijn dat ze voor taal op een andere methode uitkomen dan voor spelling. Staal vinden zij namelijk ook erg aantrekkelijk.
3. Spelling in beeld (dit lijkt wel meer voor een hoog niveau te zijn)

Spelling langs de lijn zijn ze tegengekomen. Zij meenden dat dit meer een remediërende methode was.

Tip: Spelwijzer van Jongbloed. Vooral een retentie-methode (Anneke Smits) Idee: 10 woorden in de week met 2 à 3 categorieën, woorden die 'zitten' gaan in een beheersdoosje, de anderen in het instructiedoosje. Inzet is met name op het inslijpen. Dit is volgens M. geschikt voor leerlingen die de regels niet kunnen onthouden.

Ik ga deze methode onderzoeken.

Ik krijg hun kijkwijzer toegestuurd, deze is ook op de taalmethode gericht

Kentalisschool A.

Contactpersoon: I. M.

Dd.: 08-12-2015

Zij werken voor het vierde jaar met de methode Spelling op maat. Deze methode is weinig bruikbaar. De opdrachten zijn pittig voor hun leerlingen, de opdrachten sluiten niet goed aan bij de onderwijsbehoeften. Door onvrede over het gebruik en uitblijvende resultaten heeft de school de methodiek van José Schraven erbij gepakt (sinds twee jaar). Leerkrachten zijn enthousiast over de methodiek van José Schraven. De methodiek is echter niet goed te combineren met Spelling op maat. Daardoor moet alles toch nog aangepast worden. Dat is niet wenselijk en haalbaar. Het spellingniveau gaat ondanks alle inspanningen te weinig omhoog.

Spelling op maat start in groep 4. José Schraven start met haar methodiek in groep 3. Eindconclusie: de combinatie werkt niet. Probeer een methode te vinden die de methodiek van José Schraven geïntegreerd heeft.

Bijlage 3 Voorwaardenonderzoek methode spelling collega-school E.

Vanuit onderzoek (door collega-school E):

Veel kinderen met een ernstige taalontwikkelingsstoornis (TOS) ontwikkelen spellingproblemen. Hoewel de spellingontwikkeling bij kinderen met TOS trager verloopt, vinden er wel dezelfde processen plaats als bij kinderen zonder taalproblemen. Dit betekent dat bij kinderen met TOS dezelfde vaardigheden geoefend moeten worden als bij kinderen zonder taalproblemen, maar dat er met kinderen met TOS wel veel meer geoefend moet worden. Uit artikel Spelling van kinderen met TOS blijft achter, maar is niet anders Kim A.H. Cordewener (2011)

Wat schijnt uit onderzoek te werken voor kinderen met spellingsproblemen?

- Beperkte doelen stellen
- Reductie van het aantal woorden per pakket
- Beperking regelpakket
- Meer oefenen(actieve verwerking)
- Directe feedback.
- Retentie training: **gericht op automatisering en behoud van spellingskennis op langere termijn.**

Wat is retentie training?

- Gaat uit van een verzameling woorden
- Geen regels
- Geen verwarbare categorieën
- 10 ongekende woorden per week: succeservaring!
- Inprenten door veelzijdig oefenen: zeker met de computer
- Betekenisvol oefenen; op zinsniveau
- Kwartier per dag.

Onze methode moet voldoen aan, op volgorde van belang:

- De oefenstof moet aansluiten bij de categorieën die binnen cito getoetst worden.
- De methode moet geschikt zijn om de leerstof in kleinere delen aan te bieden. Dus het “uit te smeren” over een langere periode.
- De methode moet over een goedwerkend softwareprogramma beschikken, voor de registratie, toetsing/analyse en inoefening. Eventueel web based programma voor de oefenstof. Duidelijke en goed bruikbare digibordlessen.
- De methode moet gebruik maken van een beperkt regelpakket. Het regelpakket moet visueel ondersteund kunnen worden binnen de groep. Graag weinig, maar vast regels. Liever geen uitzonderingen op, en subregels.
- De methode moet gebruik maken van veelvuldige herhaling en multisensoriële inprenting. Aan dit laatste wordt tegemoet gekomen door het type oefeningen, gericht op:
  - lezen (zien)

- uitspreken van het woord (horen)
- betekenis verlenen
- schrijven of typen (motoriek)
- Gebruik maken van frequentiewoorden, ipv woorden zoals “griffel” of “lei”. Dus gebruik maken van betekenisvolle woorden uit het hedendaags taalgebruik.
- In de methode moet de werkwoordspelling verwerkt zitten. En graag los te gebruiken van de reguliere spelling.
- De methode moet beschikken over de mogelijkheid tot differentiatie, zodat basis- , verdiept- en intensief aanbod vanuit de methode aangeboden kan worden.
- Voorkeur voor geen verwarbare categorieën (geen voorwaarde).
- Indien mogelijk alvast rekening houden met de voorwaarden/oriëntatie op de taalmethode.
- Indien nodig: Reductie van het aantal woorden per pakket moet mogelijk zijn binnen de methode.

Bijlage 4   Samenvatting enquête spellingonderwijs

- Wanneer: Enquête afgenomen in schooljaar 2014-2015
- Wie: spellingwerkgroep en leerkrachten
- Wat: gebruik van de methodiek 'Zelfstandig leren spellen'

Positieve aspecten:

- ~ Duidelijk voor de leerlingen/overzichtelijk
- ~ Per spellingregel een boekje
- ~ Differentiatie mogelijk
- ~ Twee delen, zodat je kan herhalen

Negatieve aspecten:

- ~ Het vaststellen van niveaus is moeilijk
- ~ Geen duidelijke instructie in handleiding
- ~ Spellingregels zijn soms moeilijk te snappen
- ~ Geen toepassing van regels bij lezen en taal
- ~ Weinig materiaal bij herhaling!!!
- ~ Mist categorieën, bv werkwoordspelling
- ~ Steeds dezelfde woorden
- ~ Veel overschrijfp opdrachten
- ~ Opdracht niet altijd logisch voor ASS
- ~ Differentiatie zelf zoeken
- ~ Weinig opbouw
- ~ Moeilijk zelfstandig te doen
- ~ Opdracht niet altijd duidelijk
- ~ Woordpakketten ontoereikend
- ~ Meerdere niveaus is lastig te combineren

Wat willen we?

- ~ Schoolbrede afspraken
- ~ Eventueel aansluiting bij technisch leesmethoden en/of taalmethode
- ~ Computerprogramma
- ~ Toets- of registratiesysteem
- ~ Doorgaande lijn

Bijlage 5   Checklist methode-onderzoek spelling

Methode: _____

Vanaf welke groep (regulier) is de methode te gebruiken? groep _____

Is er een doorgaande lijn vanuit de kleuterjaren?

- Nee
- Zo ja, zijn er richtlijnen, welke? Is er concreet aanbod (b.v. te volgen programma / lesideeën)?

_____

Algemeen:

- Hoelang duurt één les? _____
- Is een les uit te smeren over meerdere lessen? _____
- Hoeveel lessen per week? _____
- Hoeveel weken per jaar? _____
- Hoeveel woorden per categorie? _____
- Is het mogelijk het aantal woorden te beperken? _____
- _____
- Hoeveel lessen/weken gaan over de te leren categorie?

_____

Wat is het uitgangspunt van de methode? Gericht op:

- regelstrategie (met klankbewustzijn als uitgangspunt) en/of
- inprenting (met visuele inprenting als uitgangspunt)

Bij regelstrategie; zijn er eenduidige mondelinge regels die visueel ondersteund worden?

Hoe ziet dit er uit?

_____

_____

Is er een eenduidige aanpak waarbij veel aandacht is voor een juiste klank-teken-koppeling?

Hoe ziet dit er uit?

_____

_____

Bij inprentingstrategie: is er een eenduidige aanpak over het leren middels inprenting? Hoe ziet dit er uit?

Onze leerlingen zijn visueel vaak sterker dan auditief; hoe gaat de methode daar mee om? Komt het visuele aspect in de leerstof voldoende aan bod? Posters, kaarten, klankgebaren?

Komt werkwoordspelling ook aan bod? Vanaf welke jaargroep?

Ja/nee _____

Hoe komt de methode tegemoet aan verschillen tussen leerlingen?

- Differentiatie middels; herhaling, basis, verrijking;
  - De methode geeft aanwijzingen voor pre-teaching.
  - De methode geeft aanwijzingen voor verlengde instructie;
  - Differentiatie middels het bereiken van doelen op het niveau van minimum, basis, plus.
-

Is de handleiding gebruiksvriendelijk voor de leerkracht?:

- De handleiding biedt een duidelijke, vaste lesopbouw
  - Bij elke les staan de doelen duidelijk beschreven
  - De handleiding biedt remediërende tips bij de lesinhoud
-

Wordt de leerstof aangeboden volgens het DIM (directe instructie model)?

- Ja
- Nee

Hoe is de lay-out?:

- Te afleidend (plaatjes, kleurgebruik)? Ja /Nee
- Te veel opdrachten op één bladzijde? Ja /Nee
- Algemene indruk qua lay-out? _____

Hoe is de leesbaarheid?:

- Zijn de letters groot genoeg? Ja /Nee
- Worden er alleen typeletters gebruikt of ook schrijffletters? _____
- Bij gebruik van schrijffletters; lopend- of losschrift? _____

Hoe duidelijk zijn de opdrachten voor de leerlingen?

- Zijn de gebruikte woorden alledaags genoeg? _____
- Hoe is de balans tussen enkelvoudige en samengestelde opdrachten?
_____
_____
- Is er een terugkerend karakter in de opdrachten zodat de leerling deze kan herkennen en weet wat er van hem verwacht wordt? Ja /Nee

Op welke manier krijgt een leerling feedback op gemaakt werk?

- Door meteen het goede woord te zien
- Door meteen het goede woord te horen
- Door samen met leerkracht na te kijken
- Leerling kijkt z'n eigen werk na
- Leerling kijkt iemand anders werk na

Is er aandacht voor samenwerken? Ja /Nee

- Zo ja, op welke manier wordt er samengewerkt?
_____
_____

- Past dit bij de problematiek(en) van de leerlingen?
_____
_____

Wordt spelling functioneel geïntegreerd in andere vakken (en stellen)? Ja /Nee

- Op welke manier?
_____
_____
- Is er een visie in de methode om leerlingen te wijzen op spellingfouten in overig werk?
Ja /Nee
Zo ja: _____
_____

Is er voldoende extra oefenmateriaal (aangezien er veel herhaald moet worden en de leerlingen in de laagste leerroute 3 jaar over 1 regulier jaar doen)?

Ja /Nee

Welk extra materiaal is er?

-
- Welke oefeningen zijn er? (woordpakket, verwerking, auditieve oefeningen) Zit er voldoende variatie in? Maakt de methode voldoende gebruik van multisensoriële inprenting? (zien, horen, betekenisverlening, motorisch)
-
-

-
- Maar ook voldoende herkenning? Ja /Nee
  - Wat wordt ermee geoefend?
-

-
- Worden de categorieën voldoende herhaald? Ja /Nee
  - Het leerling-materiaal biedt mogelijkheden tot zelfstandig werken. Ja /Nee
  - In de verwerkingsstof zit herhalingsstof. Ja /Nee
  - Wat zijn de digitale mogelijkheden? Kosten?

Digibordlessen?: _____

Individueel?: _____

Hoe wordt de ontwikkeling gemeten? Zijn er methodengebonden toetsen? Wanneer wordt er getoetst?

Moet er in deze methode veel aangepast worden voor onze leerlingen? Ja/nee

Welke beoordeling zou je geven aan deze methode qua geschiktheid voor onze doelgroep?

(op een schaal van 0= totaal ongeschikt, 10= heel erg geschikt)

0 _____ 10

Algemene indruk in woorden:

Bijlage 6 Criterialijst spellingmethode *Spelling langs de lijn*

Ingevuld door: _____

Aantal gegeven lessen: _____

Gebruikte jaargroep: _____

Wil je hieronder middels een kruisje je waardering aangeven, waarbij 0 onvoldoende is en 4 goed. In de 1^e kolom kun je aangeven als je het niet weet, in de 2^e als het niet van toepassing is.

criterium	Ik weet het niet	n.v.t.	Onvoldoende	Redelijk	Voldoende	Ruim voldoende	Goed
			0	1	2	3	4
Instructie en didactiek:							
1. De lesopbouw is duidelijk (oriëntatie, instructie, verwerking, afsluiting)							
2. De lesopbouw is geschikt voor onze leerlingen							
3. Het DIM (directe instructiemodel) is goed uit te voeren bij deze methode							
4. De instructie per les is duidelijk voor;							
- de leerkracht							
- de leerling							
5. De spellingregel wordt begrijpelijk uitgelegd							
6. Het volgen van het stappenplan van de hoofdregel is goed uitvoerbaar							
7. De methode maakt gebruik van multisensoriële inprenting, met oefeningen gericht op:							
- Zien: lezen							
- Horen: uitspreken van het woord							
- Betekenis verlenen							
- Bewegen: schrijven of typen							
8. De methode is voldoende gericht op inprenting/automatisering (voor behoud van spellingkennis op langere termijn)							
9. Er wordt betekenisvol geoefend; met plaatjes en later op zinsniveau							
10. De digitale instructie is duidelijk en goed bruikbaar							
Aanbod:							
11. Werkwoordspelling komt aan bod							
12. De leerstof sluit aan bij de categorieën die binnen Cito getoetst worden							
13. Er zijn voldoende verwerkingsopdrachten per categorie							
14. Eerder aangeboden stof wordt herhaald							
15. Er is materiaal voor herhaling							
16. Leerstof kan uitgesmeerd worden over een langere periode							
17. Er is een aansluitend computerprogramma							
Differentiatie:							
18. De methode geeft aanwijzingen voor het vaststellen van de niveaus							

Criterium	Ik weet het niet	n.v.t.	Onvoldoende	Redelijk	Voldoende	Ruim voldoende	Goed
	*		0	1	2	3	4
19. De methode geeft aanwijzingen voor differentiatie							
20. De methode geeft mij remediërende tips bij de lesinhoud							
21. Het werken met verschillende niveaus is mogelijk							
Gebruik:							
22. De methode is prettig in gebruik voor de leerkracht							
23. De methode is goed te gebruiken bij het werken met duo's, invalkrachten							
24. De methode is prettig in gebruik voor de leerlingen							
25. De leerlingen herkennen de structuur van de lessen/opdrachten							
26. Het leerling-materiaal biedt visuele ondersteuning							
27. Het leerling-materiaal heeft een rustige lay-out (overzichtelijk en gestructureerd)							
28. De leerlingen kunnen de opdrachten zelfstandig uitvoeren							
29. Het aantal woorden per pakket is							
30. De gebruikte woorden zijn alledaags, bekend voor de leerlingen							
31. De variatie in woorden is							
32. Er vindt directe feedback plaats							
Tijd:							
33. De voorgestelde tijd per onderdeel is genoeg:							
- Voorbereiding en oriëntatie (3 min)							
- Instructie (5-7 min)							
- Verwerking (20 min)							
- Afsluiting (5 min)							
34. De voorgestelde tijdsplanning per les is haalbaar (35 minuten)							
35. De voorgestelde tijdsplanning van de methode voor een basisarrangement per week is uitvoerbaar (3 keer 35 min)							
Schoolbreed:							
36. De methode zorgt voor een doorgaande lijn							
37. De methode zorgt voor een eenduidige aanpak							
38. De methode biedt mogelijkheden tot registratie							
39. De methode biedt mogelijkheden tot toetsen							
40. De methode is te gebruiken naast onze leesmethoden							
Conclusie:							
Ik weet genoeg van de methode om tot een oordeel te komen							
De methode lijkt geschikt voor onze doelgroep							

Welke 5 items vind jij erg belangrijk, nummers: _____

Opmerkingen met betrekking tot deze methode op basis van gegeven lessen:

Eventuele vragen/ onduidelijkheden met betrekking tot de methode (bv. mis je iets?):

Bijlage 7 Observatielijst proefles *Spelling langs de lijn*

Groep: _____

Datum: _____

Aangeboden niveau(s): groep 3, 4, 5 (*)

Komen de verschillende onderdelen van een les aan bod?:		(omcirkel wat van toepassing is:)	Eventuele toelichting:
	voorbereiding en oriëntatie 3 minuten	Ja/nee aantal minuten:	
	instructie 5-7minuten	Ja/nee aantal minuten:	
	verwerking (totaal 20 min.): basisactiviteit 1 = 8 min. basisactiviteit 2 = 2/3 min. basisactiviteit 3 = 9/10 min.	Ja/nee aantal minuten: Ja/nee aantal minuten: Ja/nee aantal minuten:	
	afsluiting (5 min.), gericht op categorie en/of op het proces	Ja/nee aantal minuten: Categorie: ja/nee Proces: ja/nee	
Wordt het stappenplan van de hoofdregel toegepast		Ja/ gedeeltelijk / nee	
Wordt deze goed toegepast?		Ja/ gedeeltelijk / nee	
Waren alle leerlingen actief bezig met de les?		Ja/ gedeeltelijk / nee	
Weten de leerlingen wat ze moeten doen bij basisactiviteit 1, 2 en 3:			
	Basisactiviteit 1	Ja/ gedeeltelijk / nee	
	Basisactiviteit 2	Ja/ gedeeltelijk / nee	
	Basisactiviteit 3	Ja/ gedeeltelijk / nee	

(*) omcirkelen wat van toepassing is

Bijlage 8   Communicatie naar het schoolteam

Bericht Windtkracht, week 7, 2016

Voortgang *Spelling langs de lijn*

De werkgroep Spelling heeft uit een aantal zichtzendingen de methode *Spelling langs de lijn* gekozen, als eerste keuze. Inmiddels heeft de presentatie van deze methode plaatsgevonden. We hopen dat de presentatie jullie een duidelijk overzicht van de methode heeft kunnen geven.

De bedoeling is dat er uiteindelijk een spellingmethode gaat komen waar we allemaal achter kunnen staan. De komende tijd is de rol van de leerkrachten erg belangrijk in het oriëntatieproces. Om die reden vragen we alle leerkrachten van de Midden en Bovenbouw minimaal 10 lessen te geven in de periode van week 8 t/m week 12. Aan het eind van deze proefperiode krijgen de leerkrachten een evaluerende vragenlijst. In week 13 worden de evaluaties in de bouw (dinsdag 29 maart) besproken.

We hebben de beschikking over de lessen voor groep 3, 4 en 5. De kopieermappen liggen in het kantoor van Kim P. Mocht je zelf niet goed weten waar in de methode te beginnen, overleg even met Kim P. Alvorens jullie aan de lessen beginnen willen we jullie vragen de handleiding goed door te lezen. Het volgen van de stappen (in de goede volgorde) is cruciaal in het spellingproces. Het klankbewustzijn is erg belangrijk bij spelling en juist erg zwak ontwikkeld bij onze leerlingen. Bied een woord dus niet te snel visueel aan! Laat de leerlingen eerst nadenken over een auditief aangeboden woord. Gebruik niet de term letters maar klanken; “Welke klank hoor je vooraan?” (i.p.v. letter). Dit zijn belangrijke details, zeker voor onze leerlingen.

Het is belangrijk dat de werkgroep eind maart veel respons krijgt, zodat we goede keuzes kunnen maken! Succes met uitproberen!

Groetjes, K. en Kim P. (Werkgroep Spelling)-

Mailbericht aan leerkrachten

Betreft: observatie spellingles *Spelling langs de lijn*

Datum : maart 2016

Beste leerkrachten,

Binnenkort komt G. of ik observeren tijdens een spellingles. We willen graag zien hoe de methode in de praktijk werkt en ingezet wordt, zodat we meerdere zienswijzen hebben om straks tot een goed besluit te kunnen komen of we hiermee willen gaan werken al dan niet.

Bijgesloten vind je de werkwijze van een standaardles. Mits de leerkracht de les op deze wijze uitvoert, is deze bij het uittesten van *Spelling langs de lijn* zeer effectief gebleken. Dit geldt ook voor het speciaal onderwijs! De beschreven lesopzet is ontstaan vanuit verschillende wetenschappelijke artikelen over wat werkt bij spelling. Iedere didactische vaardigheid in de instructie en activiteit in de verwerking is heel doelbewust gekozen.

De leerkracht doet er toe!!! Het juist uitvoeren van de didactische vaardigheden door de leerkracht is van grote invloed op de spellingvaardigheid van de leerlingen. De bijbehorende tijdsindicaties zijn binnen alle doelgroepen heel reëel gebleken en zijn een goede richtlijn voor een leerkracht om de leertijd effectief in te zetten tijdens iedere spellingles.

De didactische vaardigheden kunnen leerkrachten zich tamelijk eenvoudig eigen maken en komen steeds terug. Dit scheelt veel tijd in de voorbereiding en leerlingen vinden deze lesopzet helder, duidelijk en voorspelbaar. Om die reden is er geen aparte handleiding (nodig) bij iedere les. Mocht je de presentatie nog eens willen zien; kijk op de P-schijf, vakgebied Spelling.

G. en ik letten tijdens de observatie er op of de didactische vaardigheden goed toegepast worden;

- Komen de verschillende onderdelen van een les aan bod;
  - voorbereiding en oriëntatie (3 minuten);
  - instructie (5-7min.);
  - verwerking (totaal 20 min.) (met basisactiviteit 1 = 8 min. , 2 = 2/3 min., 3 = 9/10 min.);
  - afsluiting (5 min.), gericht op categorie en op het proces?
- wordt het stappenplan van de hoofdregel toegepast?
- Wordt deze goed toegepast?
- Waren alle leerlingen actief bezig met de les?
- Weten de leerlingen wat ze moeten doen bij basisactiviteit 1 en 2?

Succes met de voorbereidingen, heb je vragen, stel ze!
Groetjes, Kim

Van: Peeters, Kim

Verzonden: woensdag 30 maart 2016 12:09

Beste collega's,

Gisteren tijdens de bouw, is een vragenlijst uitgedeeld om de methode *Spelling langs de lijn* door jullie als gebruikers te beoordelen. Voor degenen die er niet waren voeg ik hem toe. Als je de voorkeur hebt voor digitaal of papier, ons maakt het niet uit; als we jullie mening maar hebben! Graag (terug)sturen naar/inleveren bij mij.

In de bouw van 12 april koppelen we de resultaten van deze vragenlijsten en de observaties terug. We nemen dan **samen** een beslissing over hoe nu verder. Dat kan betekenen verdergaan met deze methode of het uitproberen van nog een andere methode.

Vergeet niet de vragenlijst in te vullen! Graag deze week!

Uiterlijk dinsdag 5 april dan gaat de werkgroep ermee aan de slag.

Vriendelijke groet,
K. en Kim

Bijlage 9 Leerroutes Kentalis Terwindt Spelling

Uitstroomperspectieven Kentalis Terwindt: Basis 1, Basis 2, Plus

Leerroute voor Basis 1 leerlingen, uitstroomperspectief groep 3 / 4

5.3. Spelling	Eerste jaar Terwindt	Tweede jaar Terwindt	Derde jaar Terwindt 5.3.2	Vierde jaar Terwindt 5.3.2
			Koppelt enkele klanken aan letters (b, ij, aa, e, enz.)	Analyseert klankzuivere woorden in afzonderlijke klanken in de juiste volgorde (m/a/n,)
	Vijfde jaar Terwindt 5.3.3	Zesde jaar Terwindt 5.3.3	Zevende jaar Terwindt 5.3.3	Achtste jaar Terwindt 5.3.4
	Spelt klankzuivere woorden van twee- en drieklanken van medeklinker(s) en klinkers die door 1 letter worden weergegeven (pen, bol) Spelt klankzuivere woorden van twee en drieklanken van medeklinker(s) en klinkers die door 2 dezelfde letters worden weergegeven (boom, aap) van medeklinker(s) en klinkers die door 2 verschillende letters worden weergegeven (pijn, huis)	Spelt klankzuivere woorden met combinaties van twee medeklinkers: twee medeklinkers vooraan of achteraan (bloem, kast) twee medeklinkers vooraan en achteraan (klant, grens)	Spelt woorden met twee medeklinkers achteraan, die met een tussenklank worden uitgesproken (melk, warm) Spelt woorden met meer dan twee medeklinkers achter elkaar (markt, straat) Spelt woorden met sch(r) (school, taalschrift) Spelt woorden met ng of nk (bang, kring, streng)	Spelt woorden die zijn samengesteld uit 2 eerder geleerde woorden (fietsbel, taalschrift, tuinslang) Spelt woorden met f, v of s, z inclusief samenstellingen (vliegtuig, zwart) Spelt woorden met sch(r) (school, taalschrift) Spelt woorden met ng of nk (bang, kring, streng) Spelt woorden van twee klankgroepen met de klanken aa, ee, oo, uu aan het einde van de eerste klankgroep (water, beker, molen, burens) Spelt woorden van twee klankgroepen met de klanken a, e, i, o, u aan het eind van de eerste klankgroep. (appel, letter, zitten, koffer, jullie)
	Negende jaar Terwindt 5.3.4			
	Spelt woorden met aai, ooi, oei inclusief samenstellingen (nooit, gloeilamp)			

	Spelt woorden met eer, oor, eur inclusief samenstellingen (meer, kleurboek) Spelt woorden met ij of ei inclusief samenstellingen (klein, schoolplein) Spelt woorden met ch(t) inclusief samenstellingen (lach, zonlicht) Spelt woorden met d of t achteraan inclusief samenstellingen (hond, kleinkind) Spelt woorden met uw, eeuw, ieuw inclusief samenstellingen (nieuw, sneeuwbus) Spelt woorden met au of ou inclusief samenstellingen (gauw, lichtblauw) Spelt verkleinwoorden die bestaan uit een grondwoord en de onbeklemtoonde lettergreep je of tje (kusje, treintje)			

Leerroute voor Basis 2 leerlingen, uitstroomperspectief groep 4/5

5.3. Spelling	Eerste jaar Terwindt	Tweede jaar Terwindt 5.2.2	Derde jaar Terwindt 5.3.2	Vierde jaar Terwindt 5.2.3
		Koppelt enkele klanken aan letters (b, ij, aa, e, enz.)	Analyseert klankzuivere woorden in afzonderlijke klanken in de juiste volgorde (m/a/n,)	Spelt klankzuivere woorden van twee- en drieklanken: van medeklinker(s) en klinkers die door 1 letter worden weergegeven (pen, bol) van medeklinker(s) en klinkers die door 2 dezelfde letters worden weergegeven (boom, aap) van medeklinker(s) en klinkers die door 2 verschillende letters worden weergegeven (pijn, huis)
	Vijfde jaar Terwindt 5.2.3	Zesde jaar Terwindt 5.3.3/4	Zevende jaar Terwindt 5.3.4	Achtste jaar Terwindt 5.3.4
	Spelt klankzuivere woorden met combinaties van twee medeklinkers: twee medeklinkers vooraan of achteraan (bloem, kast) twee medeklinkers vooraan en achteraan (klant, grens) Spelt woorden met twee medeklinkers achteraan, die met een tussenklank worden uitgesproken (melk, warm) Spelt woorden met meer dan twee medeklinkers achter elkaar (markt, straat)	Spelt woorden met sch(r) (school, taalschrift) Spelt woorden met ng of nk (bang, kring, streng) Spelt woorden van twee klankgroepen waarvan de eerste onbeklemtoond is (gezin, verhaal) Spelt woorden van twee klankgroepen waarvan de tweede onbeklemtoond is en met een -e- worden geschreven (goede, buiten) Spelt woorden met de klanken aa, ee, oo, uu achteraan (ja, nee, zo, nu)	Spelt woorden die zijn samengesteld uit 2 eerder geleerde woorden (fietsbel, taalschrift, tuinslang) Spelt woorden met f,v of s,z inclusief samenstellingen (vliegtuig, zwart) Spelt woorden van twee klankgroepen met de klanken aa, ee, oo, uu aan het einde van de eerste klankgroep (water, beker, molen, buren) Spelt woorden van twee klankgroepen met de klanken a, e, i, o, u aan het eind van de eerste klankgroep. (appel, letter, zitten, koffer, jullie)	Spelt woorden met aai,ooi,oei inclusief samenstellingen (nooit, gloeilamp) Spelt woorden met eer, oor, eur inclusief samenstellingen (meer, kleurboek) Spelt woorden met ij of ei inclusief samenstellingen (klein, schoolplein) Spelt woorden met ch(t) inclusief samenstellingen (lach, zonlicht) Spelt woorden met d of t achteraan inclusief samenstellingen (hond, kleinkind) Spelt woorden met uw,eeuw,ieuw inclusief samenstellingen (nieuw, sneeuwvui) Spelt woorden met au of ou inclusief samenstellingen (gauw, lichtblauw) Spelt verkleinwoorden die bestaan uit een grondwoord en de

				onbeklemtoonde lettergreep je of tje (kusje, treintje)
	Negende jaar Terwindt 5.3.5			
	Spelt woorden aan het begin van een zin en namen van personen met een hoofdletter (Petra, John, Demirbas) Zet een punt, vraagteken of uitroepetekens aan het eind van de zin Spelt woorden van twee klankgroepen waarvan de tweede onbeklemtoond is en met -ig of -lijk worden geschreven (aardig, moeilijk) Spelt woorden van meer dan twee klankgroepen (tekenen, hoofdletter, gemakkelijk) Spelt woorden van meer dan twee klankgroepen waarin moeilijke letters als ei, ou/au, g/ch enz. herhaald worden Spelt verkleinwoorden op -je, -etje, -pje (vriendje, rolletje, bloempje) Spelt woorden waar bij verlenging de f in een v of de s in een z verandert (brief-->brieven, boos-->boze) Spelt woorden met -em, -elen, -enen, -eren (stiekem, kinderen, wandelen)			

Leerroute voor Plus leerlingen, uitstroomperspectief groep 5/6

5.3. Spelling	Eerste jaar Terwindt	Tweede jaar Terwindt 5.3.2	Derde jaar Terwindt 5.3.3	Vierde jaar Terwindt 5.4.3/4
		Analyseert klankzuivere woorden in afzonderlijke klanken in de juiste volgorde (m/a/n,) Koppelt enkele klanken aan letters (b, ij, aa, e, enz.)	Spelt klankzuivere woorden van twee- en drieklanken: van medeklinker(s) en klinkers die door 1 letter worden weergegeven (pen, bol) van medeklinker(s) en klinkers die door 2 dezelfde letters worden weergegeven (boom, aap) van medeklinker(s) en klinkers die door 2 verschillende letters worden weergegeven (pijn, huis)	Spelt klankzuivere woorden met combinaties van twee medeklinkers: twee medeklinkers vooraan of achteraan (bloem, kast) twee medeklinkers vooraan en achteraan (klant, grens) Spelt woorden met twee medeklinkers achteraan, die met een tussenklank worden uitgesproken (melk, warm) Spelt woorden met meer dan twee medeklinkers achter elkaar (markt, straat) Spelt woorden met sch(r) (school, taalschrift) Spelt woorden met ng of nk (bang, kring, streng) Spelt woorden die zijn samengesteld uit 2 eerder geleerde woorden (fietsbel, taalschrift, tuinslang) Spelt woorden met f,v of s,z inclusief samenstellingen (vliegtuig, zwart) Spelt woorden met aai,ooi,oei inclusief samenstellingen (nooit, gloeilamp) Spelt woorden met eer, oor, eur inclusief samenstellingen (meer, kleurboek) Spelt woorden met ij of ei inclusief samenstellingen (klein, schoolplein) Spelt woorden met ch(t) inclusief samenstellingen (lach, zonlicht) Spelt woorden met d of t achteraan

				inclusief samenstellingen (hond, kleinkind)
	Vijfde jaar Terwindt 5.3.4	Zesde jaar Terwindt 5.3.5	Zevende jaar Terwindt 5.3.5	Achtste jaar Terwindt 5.3.6
	Spelt woorden met uw,eeuw,ieuw inclusief samenstellingen (nieuw, sneeuw, sneeuw, sneeuw) Spelt woorden met au of ou inclusief samenstellingen (gauw, lichtblauw) Spelt verkleinwoorden die bestaan uit een grondwoord en de onbeklemtoonde lettergreep je of tje (kusje, treintje) Spelt woorden van twee klankgroepen waarvan de eerste onbeklemtoond is (gezin, verhaal) Spelt woorden van twee klankgroepen waarvan de tweede onbeklemtoond is en met een -e- worden geschreven (goede, buiten) Spelt woorden met de klanken aa, ee, oo, uu achteraan (ja, nee, zo, nu) Spelt woorden van twee klankgroepen met de klanken aa, ee, oo, uu aan het einde van de eerste klankgroep (water, beker, molen, burens) Spelt woorden van twee klankgroepen met de klanken a, e, i, o, u aan het einde van de eerste klankgroep. (appel, letter, zitten, koffer, jullie)	Spelt woorden aan het begin van een zin en namen van personen met een hoofdletter (Petra, John, Demirbas) Zet een punt, vraagteken of uitroepeteken aan het eind van de zin Spelt woorden van twee klankgroepen waarvan de tweede onbeklemtoond is en met -ig of -lijk worden geschreven (aardig, moeilijk) Spelt woorden van meer dan twee klankgroepen (tekenen, hoofdletter, gemakkelijk)	Spelt woorden van meer dan twee klankgroepen waarin moeilijke letters als ei, ou/au, g/ch enz. herhaald worden Spelt verkleinwoorden op -je, -etje, -pje (vriendje, rolletje, bloempje) Spelt woorden waar bij verlenging de f in een v of de s in een z verandert (brief-->brieven, boos-->boze) Spelt woorden met -em, -elen, -enen, -eren (stiekem, kinderen, wandelen)	Kent de voor werkwoordspelling noodzakelijke begrippen (onderwerp, werkwoord, persoonsvorm e.d.) Vervoegt en spelt gewone werkwoorden in de onvoltooid tegenwoordige tijd (wij lopen, ik loop, hij loopt) Vervoegt en spelt bijzondere werkwoorden in de onvoltooid tegenwoordige tijd (hij heeft, jij bent) Spelt woorden waarin de /s/ geschreven wordt als c (citroen, centrum) Spelt woorden waarin de /k/ geschreven wordt als c (camera, risico) Spelt woorden met de uitgangen: -tie (actie, politie) -teit (kwaliteit, universiteit) -heid (gezondheid, verkoudheid) Spelt woorden waarin de /ie/ geschreven wordt als i. (piloot, uniform)
	Negende jaar Terwindt 5.3.7			
	Vervoegt en spelt werkwoorden op -den in de onvoltooid tegenwoordige tijd (wij vinden, ik vind, hij vindt)			
	Vervoegt en spelt werkwoorden met			

	klankverandering in de onvoltooid verleden tijd (wij liepen, wij kochten, hij ging) Vervoegt en spelt werkwoorden zonder klankverandering in de onvoltooid verleden tijd met een verdubbeling van –d of –t (ik raadde, jij stootte, wij landden) Vervoegt en spelt werkwoorden zonder klankverandering, maar zonder dubbelvormen, in de onvoltooid verleden tijd (ik maakte, zij hoorden) Gebruikt vraagtekens, uitroepetekens en aanhalingstekens op de juiste wijze Spelt woorden waarin de /sj/ geschreven wordt als ch (chocola) Spelt moeilijke Nederlandse woorden met een b aan het eind of in het midden (krab, ambtenaar, voetbalclub) Spelt woorden waarin /t/ geschreven wordt als th (theater) Spelt woorden met isch(e) (kritisch, logische) Spelt aardrijkskundige, historische en godsdienstige namen en namen van instellingen met een hoofdletter (Zuid-Hollandse, Tweede Kamer)			

Bijlage 10   Antwoorden en oplossingen bij *Spelling langs de lijn*

Antwoorden en oplossingen bij minpunten en opmerkingen van leerkrachten over *Spelling langs de lijn*:

- ~ De betekenisverlening is onvoldoende:
Dit is bewust gedaan om verwarring te voorkomen bij bv ASS-leerlingen. Er moet vooral veel aandacht gaan naar het auditieve aspect. Je kunt hier natuurlijk zelf nog invulling aan geven. Bv bij Met Woorden In De Weer.
- ~ Gebruik van onbekende woorden:
Je kunt hier zelf eventueel invulling aan geven. Bv bij Met Woorden In De Weer.
- ~ Opdracht 3 vaak best moeilijk:
Deze opdracht is optioneel. De methode wil dat het bij leerlingen met beperkte cognitieve mogelijkheden vooral om spelling oefenen gaat en niet om oefeningen die veel denkactiviteit vragen. In plaats van opdracht 3 kan met een andere opdracht gewerkt worden.
- ~ Te weinig materiaal voor herhaling:
Klopt, de methode geeft wel aanwijzingen voor werkvormen die je erbij kan doen. De methode is erg goedkoop waardoor mogelijk budget kan overblijven voor aanschaf van extra materialen.
- ~ Het stappenplan is vrij lang:
Het auditieve aspect hiervan is erg belangrijk. Om die reden is het belangrijk het stappenplan toch goed in te trainen. Als we dit goed doen vanaf de jongste middenbouw zal het steeds meer als vanzelf gaan.
- ~ Geen leerlingsoftware:
Er zal onderzocht moeten worden wat een bijpassend computerprogramma zou kunnen zijn. Spelling langs de lijn adviseert WRTS, BLOON of Teach 2000.
- ~ Te kleine schrijfruimte bij opdracht 1:
Dit geldt m.n. voor de jongste Middenbouwers; dit is aan te passen door alles op A-3 formaat af te drukken.

- ~ De tijdsindicaties bij de lesonderdelen zijn niet altijd reëel (soms zou het langer mogen, soms korter):
Het zijn richtlijnen vanuit de methode. Mochten we dit als team anders willen dan kunnen we hier schoolafspraken over maken. Vermoedelijk zal er door regelmatig gebruik meer tempo in de onderdelen komen. Daarnaast is het de vraag of iedereen de lesonderdelen op de juiste manier uitvoert. Dit bleek namelijk niet het geval tijdens de observaties.

- ~ Moeilijk uitvoerbaar bij meer niveaus:
Dit is bij iedere methode die wij doorgaans gebruiken moeilijk, het is ook een kwestie van timemanagement; Eenzelfde categorie heeft meerdere lessen dus niet iedereen hoeft te beginnen met instructie; De methode biedt werkvormen aan die we zouden kunnen toepassen en we kunnen zelf nog werkvormen bedenken/maken/ aanschaffen.

- ~ Te weinig tijd om spellingonderwijs in te plannen wat wenselijk is vanuit methode:
We zullen als team goed moeten overwegen hoeveel tijd er ingeroosterd wordt voor spellingonderwijs. Daarbij zullen we ons moeten afvragen hoeveel aandacht onderwijs in spelling bij onze leerlingen verdient. Kentalis neemt namelijk Taal en communicatie als basaal uitgangspunt: 'Het ESM-onderwijs gaat ervan uit dat de inhoud van de communicatie belangrijker is dan de vorm' (Van Weerdenburg et al., 2009, p. 26). Daarnaast hecht Van Weerdenburg et al. (2009) belang aan geschreven taal als hulpmiddel bij het aanleren van taal en leerstof in het algemeen. 'Juist het niet-vluchtige aspect van geschreven taal is een voordeel en biedt een compensatiemogelijkheid voor het leren en begrijpen van taal' (p. 32). Als leerlingen geschreven taal inzetten als compensatiemogelijkheid is het belangrijk dat ze de woorden correct kunnen schrijven om miscommunicatie te voorkomen.

Bijlage 11 Logboeknotities

Het onderwerp van onderzoek was aanvankelijk: Hoe kunnen we leerlingen met een taalontwikkelingsstoornis empoweren? Dit had ik gekozen naar aanleiding van inspectiebezoek.

Vanuit het team kwam echter sterk de behoefte dat er een nieuwe spellingmethode aangeschaft wordt. Door het PGO daarover te doen kwam ik het team tegemoet en had meteen veel draagvlak. Het voelt fijn om iets voor anderen te kunnen betekenen. Ik hou er sterk van om functioneel bezig te zijn. Ik moet er voor waken dat de keuze voor een nieuwe methode een gezamenlijk besluit is, niet iets wat door mij alleen bedacht is.

Ik heb vooraf de module spelling gevolgd om inhoudelijk meer te weten te komen over spellingonderwijs.

Tussendoor heb ik de onderzoeksvraag vaak bijgesteld. Vooraf dacht ik dat ik een nieuwe methode zou gaan implementeren maar die methode zal toch eerst goed overwogen gekozen moeten worden. Zodoende werd dat onderwerp het van mijn PGO.

7 maart; toegevoegd; observaties tijdens uitprobeerfase. T.b.v. triangulatie.

Tijdpad PGO

Datum	Wat	Hoe	Wie
September 2015	Formuleren probleemstelling en onderzoeksvraag	In overleg met directie	Onderzoeksleider en Management
Oktober 2015	Informeren schoolteam over onderwerp van PGO	Weekbrief teamvergadering	Onderzoeksleider
Oktober, November 2015	Literatuurstudie	Antwoorden vinden op deelvragen in literatuur	Onderzoeksleider
	Ervaring peilen bij gebruikte spellingmethoden van andere Kentalisscholen	Telefonisch interview	Onderzoeksleider en intern begeleiders
December 2015	Voorselectie methodes	Met checklist	Spellingwerkgroep

			met leerkracht
Januari 2016	schoolteam informeren over nieuwe spellingmethode	Presentatie	Uitgever
Februari, Maart 2016	Uitproberen nieuwe methode	Lessen geven uit de methode	Leerkrachten
Eind Maart, 2016	Checken uitvoering van lessen	Observatie	Intern Begeleiders
	Mening leerkrachten peilen	Vragenlijst	Leerkrachten
April	Data analyseren, bundelen	Nav data uit observaties en vragenlijsten	Spellingwerkgroep
	Analyses delen en conclusie trekken Voortgang bespreken	Dialogoog in vergadering	Spellingwerkgroep met leerkrachten
Mei	Data en conclusies schriftelijk verwerken	Verslag afronden	Onderzoeksleider
Juni	Onderzoek presenteren Aanbevelingen doen	PowerPointpresentatie	Onderzoeksleider
	Onderzoek is klaar	PGO-verslag inleveren	Onderzoeksleider

Eventueel schoolbreed aanschaffen:

Spelling met het scrapboard

- Spelling oefenen op het scrapboard werkt motiverend omdat er geen blijvend product is en het direct onzichtbaar verbeterd kan worden. Doordat de fouten worden verbeterd en ook echt verdwenen zijn, vindt er geen foutieve visuele inprenting meer plaats. Kinderen kunnen zich vooral concentreren op de spelling en hoeven zich niet bezig te houden met het mooi tussen de lijntjes schrijven (hoewel dit laatste natuurlijk wel toegevoegd kan worden als er tussen het scrapboard een lijntjesblad geplaatst wordt).
- Trainen van woordpakketten (bijv. middels retentietraining , de BLOON-methode ed)
- Zinnen oefenen.
- Teksten schrijven.
- Elke spellingles beginnen met een oefendictiee om al geleerde woorden te herhalen of als inleiding op de nieuwe les.
- Spellinginstructie.

- Een spellingwerkblad tussen het scrapboard plaatsen om zo het werk eerst in klad te laten maken. En na verbetering als geheel goed over te laten schrijven in het schrift of werkboek.
- Woorden oefenen met een bepaalde structuur of regeltoepassing trainen door ze in woorddrijven te zetten en tijdens het schrijven te verklanken.

De drie instructieprincipes van het taalonderwijs

ducatie-en-school.infonu.nl/taal/155857-de-drie-instructieprincipes-van-het-taalonderwijs.html

De Nederlandse taal bestaat uit zo'n 60 miljoen woorden. Natuurlijk kent de mens niet elk woord en zijn er vele woorden die al jaren niet worden gebruikt. Toch zijn er enorm veel woorden die wel worden aangeleerd en die elk mens gebruikt. De gemiddelde woordenschat van de mens bestaat namelijk uit zo'n 50 duizend woorden. Dat van een kind is een stuk minder en groeit per jaar. Zij moeten de woorden nog leren en natuurlijk ook leren schrijven. Om de spelling van al die woorden uit te leggen aan de kinderen, maken leerkrachten van het basisonderwijs gebruik van drie instructieprincipes: via analogieredenering, aan de hand van spellingsregels en via inprenting.

Aanleren via analogieredeneringen

Dit wordt ook wel de 'net zoals regel' genoemd. Hierbij worden er namelijk steeds vergelijkingen gemaakt met woorden die je al kent. Het gaat dan om de klank; bijvoorbeeld houd in onhoudbaar, schrijf je net zoals houden. Wanneer een kind weet hoe je gevaarlijk schrijft, dan weet hij/zij ook de woorden: eigenlijk, heerlijk en moeilijk. Door veel te oefenen zien de kinderen zelf ook de vergelijkingen. Bij de lessen worden grondwoorden/kapstokwoorden of voorbeeldwoorden gebruikt.

Analogieredeneringen worden vooral toegepast bij woorden met voorvoegsels (be, ge en ver) en achtervoegsels (ig, lijk, heid). Daarnaast is het heel handig bij het aanleren van de open en gesloten lettergrepen. Het woord 'knappe' schrijf je net zoals gekke, dikke, domme en dunne.

Aanleren van spellingsregels

Bij het aanleren van de spellingsregels worden er regels gebruikt voor het verklaren van de spelling van een woord. Hierbij komen er vaak zinnen voorbij als: "Hoor je x in situatie y dan schrijf je z". Een bekende spellingsregel is: "Hoor je luk aan het eind van een woord, dan schrijf je -lijk".

Bij het aanleren van de spellingsregels zijn er twee manieren om het aan te leren:

- **Deductieve manier:** Hierbij worden de regels vooraf aangeleerd en moeten de kinderen vervolgens de regel toepassen op alle gevallen die daarvoor in aanmerking komen. Je gaat dus van regel naar voorbeelden.
- **Inductieve manier:** Hierbij moeten de leerlingen zelf achter de regels komen aan de hand van voorbeelden. Je gaat dus van voorbeelden naar regels.

Bekende regels

- Klankzuivere woorden: schrijf op wat je hoort.
- De verlengingsregel: verlengen van een woord om te horen of het met een 't' of een 'd' is.
- De verdubbelingsregel: na een korte klinker volgt verdubbeling van de medeklinker.
- De verenkelingsregel: een lange klinker wordt aan het einde van een lettergreep maar met één teken geschreven.

Aanleren via inprenting

Bij inprenting draait het erom dat het kind het gewoon moet weten of eigenlijk moet onthouden. Dit zijn woorden waar je geen regel of logica aan kan wijden. Deze woorden worden dan via inprenting aan de kinderen aangeleerd. Hierbij moet je denken aan de woorden als: chic, snack of saus. Het gaat hier eigenlijk om het etymologisch principe: de herkomst is bepalend voor de schrijfwijze van een woord of spraakklank. Vroeger was er een verschil in spraak van het woord 'hij', ze hebben de woorden toen verschillende letters gegeven: hei en hij. Uiteindelijk werden de woorden weer hetzelfde uitgesproken, maar bleef het verschil.

Echter zijn er ook woorden waarbij je eerst de betekenis moet weten, voordat je weet hoe je die woorden schrijft. Deze woorden worden ook wel homofonen genoemd. Zo weet je pas op het moment dat er extra uitleg wordt gegeven over het woord cheque/shag, hoe je het moet schrijven. Over de woorden rouw en rauw moet ook eerst extra uitleg worden gegeven, voordat je weet over welke vorm ze het hebben. Verder kan je denken aan woorden met de s of z en f of v.

Bij inprenting wordt er gebruik gemaakt van visuele dictees. Hierbij bekijkt het kind het woord kort en schrijft het woord vervolgens op. Daarnaast kan er ook een vorm zijn waarbij het woord kort wordt laten zien en waarna er een deel moet worden ingevuld. Kinderen leren eerst de woorden met de ij en ou. Vervolgens zijn de ei en au de uitzonderingen die bij hen worden ingeprent.

Te onderzoeken methoden:

1. Staal
2. *Spelling langs de lijn* (gemaakt door de makers van Spelling in de lift)
3. zo leer je kinderen lezen en spellen van José Schraven (methodiek)
4. Spelling op maat (sluit mogelijk goed aan bij onze methode Taal op maat)
5. Spelling in beeld 2 (van Zwijsen, passend bij Veilig Leren Lezen)

Checklist om methoden te screenen:

Eventueel gebruiken: (bron masterplan dyslexie)

De aanschaf van een goede methode alleen is geen garantie voor succes. Om goede prestaties te behalen is het minstens zo belangrijk om de methode goed te gebruiken. Dat betekent: met de doelen in het achterhoofd de methode effectief inzetten. Niet alle methodes geven voldoende didactische handvatten en uitgewerkte instructie. Hier moet je zelf, op basis van jouw kennis, invulling aan geven. Blijf dus, zeker ook als je een methode gebruikt, goed nadenken hoe je de les afgestemd op jouw leerlingen kunt optimaliseren.

Bijlage 12 Feedback werkveld

Ter info: voordat ik deze toets definitief had ingeleverd, was de tweede proefperiode van *Spelling langs de lijn* afgesloten. Ik heb mijn PGO-presentatie gegeven aan de betrokken leerkrachten en management. Na afloop is besloten met *Spelling langs de lijn* verder te gaan! Hieronder staan de reacties van zes collega's.

Feedbackformulieren presentatie Praktijkgericht onderzoek

Gegevens	Naam student	Kim Peeters
	Datum presentatie	07-06-2016
	Naam toehoorder	G. H. , leerkracht
	Titel presentatie	Zoektocht naar een nieuwe spellingmethode
Communicatie	Is er sprake van dialoog? Reageert de student adequaat op vragen?	Prima, Kim neemt alle vragen serieus en geeft indien mogelijk direct antwoord. Als Kim het antwoord niet weet zoekt ze het na en komt er bij de vraagsteller later op terug.
Theoretische onderbouwing	Zijn de kernbegrippen in het onderzoek duidelijk?	Alles duidelijk
	Sluit de theoretische onderbouwing aan bij wat er nodig is in de praktijk?	Perfect. Prachtig theoretisch verhaal, maar zeer passend bij onze doelgroep.
	Is duidelijk rondom welke bronnen en theoretische concepten het onderzoek is opgebouwd?	Kim heeft veel bronnen gebruikt en het team in alle fases van het onderzoek meegenomen.
Onderzoeks-strategie	Wordt de opzet van het onderzoek duidelijk gemaakt?	Ja, duidelijk
Data-verzameling / verwerking	Sluiten de verzamelde gegevens aan bij de onderzoeksvraag? Hoe wordt duidelijk wat er met de verzamelde gegevens gedaan is?	Tijdens de presentatie heeft Kim ons laten zien wat zij i.s.m. de werkgroep spelling gedaan heeft
Relevantie voor praktijk	Hoe relevant is het onderzoek voor de praktijk? Wat is de betekenis van dit onderzoek voor jouw praktijk?	Zeër relevant. Wij zoeken al jaren een goede spellingsmethode. Deze is zeer moeilijk te vinden voor cluster-2 onderwijs. Na een uitvoerige testperiode van meerdere methodes en methodieken lijkt de gekozen methode de beste op dit moment,.
	Kun je aangeven in hoeverre dit onderzoek bijdraagt aan de ontwikkeling van het beroep?	Grote toevoeging.
Algemene feedback	Wat is je algemene feedback op de presentatie?	Goede presentatie. Kim staat vol zelfvertrouwen voor de groep en weet waar ze het over heeft. Knap gedaan. Het hele team is uiteindelijk om en gaat voor de nieuwe methode.
	Wat is je algemene feedback op het onderzoek?	Gedegen onderzoek waarbinnen het team als serieuze partner in meegenomen. Het hele team heeft inspraak gehad en komt tot de conclusie dat Kim samen met de werkgroep spelling voldoende tijd heeft uitgetrokken om tot deze keuze te komen.
	Hoe laat de student met dit onderzoek naar jouw mening zien een Master Special Educational Needs te zijn?	Ja, goed onderzoek, goede presentatie, mooi werk afgeleverd.

Gegevens	Naam student	Kim Peeters
	Datum presentatie	07-06-2016
	Naam toehoorder	N. B. leerkracht
	Titel presentatie	Zoektocht naar een nieuwe spellingmethode
Communicatie	Is er sprake van dialoog? Reageert de student adequaat op vragen?	Er is zeker sprake van dialoog. Kim luistert naar de vragen en probeert hier meteen een antwoord/oplossing voor te vinden of anders komt ze erop terug.
Theoretische onderbouwing	Zijn de kernbegrippen in het onderzoek duidelijk?	ja
	Sluit de theoretische onderbouwing aan bij wat er nodig is in de praktijk?	ja
	Is duidelijk rondom welke bronnen en theoretische concepten het onderzoek is opgebouwd?	ja
Onderzoeks-strategie	Wordt de opzet van het onderzoek duidelijk gemaakt?	ja
Data-verzameling / verwerking	Sluiten de verzamelde gegevens aan bij de onderzoeksvraag? Hoe wordt duidelijk wat er met de verzamelde gegevens gedaan is?	Kim heeft eerder gevraagd om feedback over de spellingsmethode die we gingen uitproberen. De pluspunten heeft ze duidelijk aan gegeven en voor de minpunten is ze op zoek gegaan naar praktische oplossingen. Ook heeft ze uitgezocht met welke methodes andere kentalis scholen werken ter vergelijking en om ervaringen te delen.
Relevantie voor praktijk	Hoe relevant is het onderzoek voor de praktijk? Wat is de betekenis van dit onderzoek voor jouw praktijk?	Relevant, want we kunnen nu praktisch aan de slag met een nieuwe spellingmethode. Ik heb het idee dat er goed onderzoek gedaan is naar een passende methode voor onze doelgroep,
	Kun je aangeven in hoeverre dit onderzoek bijdraagt aan de ontwikkeling van het beroep?	Hopelijk brengt het onze speciale kinderen verder in het ontwikkelen van hun spelling en kunnen wij dit over een tijdje terug zien in de opbrengsten. Voor ons leerkrachten is het fijn om een goede methode te hebben waar we ons aan vast kunnen houden en als bronnenboek kunnen gebruiken, zodat wij daardoor de kinderen beter kunnen leren spellen.
Algemene feedback	Wat is je algemene feedback op de presentatie?	Prettige presentatie. Helder en duidelijk. Ook in goede dialoog en aan het team terugvragend wat onze meningen zijn.
	Wat is je algemene feedback op het onderzoek?	Ik heb het idee dat er zorgvuldig is gekeken naar passende spellingsmethodes voor onze doelgroep en dat daardoor de juiste methode is gekozen.
	Hoe laat de student met dit onderzoek naar jouw mening zien een Master Special Educational Needs te zijn?	Zorgvuldige zoektocht, duidelijk en heldere presentatie, goede dialoog (staat open voor andere meningen- je voelt je gehoord-, maar Kim blijft wel de regie houden), het onderzoek levert een praktische bijdrage waardoor wij nu aan de slag kunnen met een methode waar we allemaal achter staan. En hopelijk kunnen we hiermee het spellingsniveau van de kinderen omhoog halen.

Gegevens	Naam student	Kim Peeters
	Datum presentatie	07-06-2016
	Naam toehoorder	W. E. leerkracht
	Titel presentatie	Zoektocht naar een nieuwe spellingmethode
Communicatie	Is er sprake van dialoog? Reageert de student adequaat op vragen?	In eerste instantie presentatie, later ruimte voor dialoog en overleg. Student reageert goed op vragen en kan deze goed beantwoorden.
Theoretische onderbouwing	Zijn de kernbegrippen in het onderzoek duidelijk?	Helder
	Sluit de theoretische onderbouwing aan bij wat er nodig is in de praktijk?	Ja
	Is duidelijk rondom welke bronnen en theoretische concepten het onderzoek is opgebouwd?	Ja
Onderzoeks-strategie	Wordt de opzet van het onderzoek duidelijk gemaakt?	Ja
Data-verzameling / verwerking	Sluiten de verzamelde gegevens aan bij de onderzoeksvraag? Hoe wordt duidelijk wat er met de verzamelde gegevens gedaan is?	Ja Duidelijke vernoeming in powerpointpresentatie
Relevantie voor praktijk	Hoe relevant is het onderzoek voor de praktijk?	Erg relevant voor onze doelgroep op deze school
	Wat is de betekenis van dit onderzoek voor jouw praktijk?	Het aannemen van een spellingsmethode binnen de school heeft invloed op mijn spellingsonderwijs.
	Kun je aangeven in hoeverre dit onderzoek bijdraagt aan de ontwikkeling van het beroep?	Positieve ontwikkeling: het kost minder tijd spellingslessen te geven terwijl het op een goede manier wordt aangeleerd. De leerlingen hebben er veel profijt van en het past goed bij de situatie van onze leerlingen.
Algemene feedback	Wat is je algemene feedback op de presentatie?	Goede rustige houding, duidelijke informatie, goed overgebracht. Niet te lang en heldere standpunten ingenomen.
	Wat is je algemene feedback op het onderzoek?	Nuttig onderzoek. Een probleem die erg speelt hier op de werkvloer en de oplossing is duidelijk en makkelijk toepasbaar.
	Hoe laat de student met dit onderzoek naar jouw mening zien een Master Special Educational Needs te zijn?	De student heeft zich verdiept in de speciale doelgroep, heeft een proefperiode gedraaid hier in de klassen van een speciale basisschool en laat zien rekening te houden met de beperkingen van de leerlingen (meer gericht op visuele aspecten van het spellen).

Gegevens	Naam student	Kim Peeters
	Datum presentatie	07-06-2016
	Naam toehoorder	R. C. leerkracht
	Titel presentatie	Zoektocht naar een nieuwe spellingmethode
Communicatie	Is er sprake van dialoog? Reageert de student adequaat op vragen?	Ja, tijdens en na de presentatie reageert Kim adequaat op vragen en is er ruimte voor dialoog.
Theoretische onderbouwing	Zijn de kernbegrippen in het onderzoek duidelijk?	Ja, Kim geeft een duidelijke uitleg over de theorie.
	Sluit de theoretische	Ja, Kim heeft goede literatuur gebruikt die aansluit bij

	onderbouwing aan bij wat er nodig is in de praktijk?	onze doelgroep en wat actueel is (op het gebied van spellingonderwijs).
	Is duidelijk rondom welke bronnen en theoretische concepten het onderzoek is opgebouwd?	De methoden die gebruikt zijn bij het onderzoek zijn helder. De overige theorie is benoemd.
Onderzoeks-strategie	Wordt de opzet van het onderzoek duidelijk gemaakt?	Ja, duidelijk onderbouwd met een helder schema.
Data-verzameling / verwerking	Sluiten de verzamelde gegevens aan bij de onderzoeksvraag? Hoe wordt duidelijk wat er met de verzamelde gegevens gedaan is?	Ja, dat heeft ze verteld en laten zien in de presentatie. Tijdens het proces zijn we hier ook al in meegenomen.
Relevantie voor praktijk	Hoe relevant is het onderzoek voor de praktijk? Wat is de betekenis van dit onderzoek voor jouw praktijk?	Erg relevant, we zijn al langere tijd op zoek naar een goede, nieuwe spellingmethode die past bij onze doelgroep. Het onderzoek van Kim heeft ervoor gezorgd dat we op een structurele wijze met spelling aan de slag kunnen. In mijn klas ben ik gestart met de methode en het werkt erg prettig.
	Kun je aangeven in hoeverre dit onderzoek bijdraagt aan de ontwikkeling van het beroep?	Kim heeft goed onderbouwd waarom deze methode aansluit bij onze doelgroep. Van de theorieën die ze gebruikt heeft, heb ik meer geleerd over goed spellingonderwijs.
Algemene feedback	Wat is je algemene feedback op de presentatie?	De presentatie is helder. De grote lijn van het onderzoek is duidelijk geworden en we zijn erg tevreden met het resultaat. Kim heeft een goede presentatie gegeven.
	Wat is je algemene feedback op het onderzoek?	Met goede literatuur onderbouwd wat een goede methode voor spelling onderwijs is bij ons op school. We zijn meegenomen in het proces.
	Hoe laat de student met dit onderzoek naar jouw mening zien een Master Special Educational Needs te zijn?	Kim kijkt kritisch naar methodes om een passend aanbod voor deze specifieke doelgroep te vinden. Ze houdt hierbij de onderwijsbehoeften van de leerlingen met special needs.

Gegevens	Naam student	Kim Peeters
	Datum presentatie	07-06-2016
	Naam toehoorder	K. v. U. leerkracht
	Titel presentatie	Zoektocht naar een nieuwe spellingmethode
Communicatie	Is er sprake van dialoog? Reageert de student adequaat op vragen?	Ik heb veelvuldig met Kim overleg gehad, want ik ben betrokken geweest bij het proces om een nieuwe spellingsmethode uit te zoeken. Kim kon duidelijk uitleggen hoe het vanuit de theorie in elkaar zat, ze beantwoordde vragen die ik daarover had. Zeer prettig.
Theoretische onderbouwing	Zijn de kernbegrippen in het onderzoek duidelijk?	Kim heeft een heldere uitleg gegeven over de verschillen in het aanleren van spelling. Deze zijn duidelijk.
	Sluit de theoretische onderbouwing aan bij wat er nodig is in de praktijk?	De theoretische onderbouwing is toegespitst op de doelgroep bij ons op school. Er is rekening gehouden met TOS in combinatie met de lage intelligentie van de kinderen.

	Is duidelijk rondom welke bronnen en theoretische concepten het onderzoek is opgebouwd?	Ja helemaal
Onderzoeks-strategie	Wordt de opzet van het onderzoek duidelijk gemaakt?	Er komt in de presentatie duidelijk naar voren, wat de verschillende stappen zijn geweest van het onderzoek.
Data-verzameling / verwerking	Sluiten de verzamelde gegevens aan bij de onderzoeksvraag? Hoe wordt duidelijk wat er met de verzamelde gegevens gedaan is?	Er is uitgelegd wat de verschillende manieren van spelling zijn en hoe dat aansluit op onze doelgroep. De onderzoeksvraag was concreet, waardoor dit goed op elkaar aansloot. Uiteindelijk is ook antwoord gegeven op vragen van collega's gedurende het onderzoek.
Relevantie voor praktijk	Hoe relevant is het onderzoek voor de praktijk? Wat is de betekenis van dit onderzoek voor jouw praktijk?	Het is zeer relevant, want binnen de school waren wij op zoek naar een nieuwe spellingsmethode die geschikt was voor onze doelgroep.
	Kun je aangeven in hoeverre dit onderzoek bijdraagt aan de ontwikkeling van het beroep?	Door het uitleggen van de verschillende manier om spelling aan te wijzen, hebben verschillende collega's hun kennis weer opgehelderd/verrijkt.
Algemene feedback	Wat is je algemene feedback op de presentatie?	Zeer duidelijk en vooral niet te lang.
	Wat is je algemene feedback op het onderzoek?	Het onderzoek is goed onderbouwd en ook goed te gebruiken in de praktijk.
	Hoe laat de student met dit onderzoek naar jouw mening zien een Master Special Educational Needs te zijn?	Er is voldoende rekening gehouden met de speciale doelgroep bij ons op school: kinderen met TOS en een lage intelligentie.

Gegevens	Naam student	Kim Peeters
	Datum presentatie	07-06-2016
	Naam toehoorder	J. v. D. directeur
	Titel presentatie	Zoektocht naar een nieuwe spellingmethode
Communicatie	Is er sprake van dialoog? Reageert de student adequaat op vragen?	Er is een goede dialoog gevoerd en er was voldoende ruimte voor het stellen van vragen waar Kim heldere antwoorden op heeft geformuleerd.
Theoretische onderbouwing	Zijn de kernbegrippen in het onderzoek duidelijk?	Helder geformuleerd en gevisualiseerd
	Sluit de theoretische onderbouwing aan bij wat er nodig is in de praktijk?	Ja, onderbouwing theorie sloot aan bij onze vraag uit de praktijk.
	Is duidelijk rondom welke bronnen en theoretische concepten het onderzoek is opgebouwd?	Ja
Onderzoeks-strategie	Wordt de opzet van het onderzoek duidelijk gemaakt?	Ja dit is helder uitgelegd en goed visueel gemaakt.
Data-verzameling / verwerking	Sluiten de verzamelde gegevens aan bij de onderzoeksvraag? Hoe wordt duidelijk wat er met de verzamelde	De gegevens die verzameld zijn, waren zeer passend bij de onderzoeksvraag en formuleerden tezamen ook het antwoord. In stappenplan is heel duidelijk gemaakt wanneer welke gegevens verzameld zijn en wat daarmee is gedaan.

	gegevens gedaan is?	
Relevantie voor praktijk	Hoe relevant is het onderzoek voor de praktijk? Wat is de betekenis van dit onderzoek voor jouw praktijk?	Zeer relevant, er ontbrak kennis en visie in het team over wat onze doelgroep nodig heeft als je kijkt naar de problematiek in relatie tot de meest passende manier van spellingsaanbod en de methode die daar het best op aansluit.
	Kun je aangeven in hoeverre dit onderzoek bijdraagt aan de ontwikkeling van het beroep?	In hoge mate. Het leren onderzoeken vanuit literatuur is nog niet echt een gewoonte in onze school en daar moeten we wel steeds meer naar toe groeien. Dus het was een heel mooi voorbeeld voor het team hoe je onderzoeksmatig kunt werken in de school en welk effect dit kan hebben op de ontwikkeling van draagvlak en een gezamenlijke visie over dit onderwerp. Daarnaast heeft het, door deze ontwikkeling van draagvlak en gezamenlijke visie, gezorgd voor een besluit dat breed wordt gedragen en dat past bij wat onze leerlingen nodig hebben.
Algemene feedback	Wat is je algemene feedback op de presentatie?	Helder en to the point en zeker ook interessant.
	Wat is je algemene feedback op het onderzoek?	Duidelijk en onderbouwd toegewerkt naar inzicht en conclusies.
	Hoe laat de student met dit onderzoek naar jouw mening zien een Master Special Educational Needs te zijn?	Doordat het onderzoek relevant is (vraag vanaf de werkvloer) en het onderwerp breed, zowel middels literatuur als ook in de praktijk, is onderzocht, konden er goed onderbouwde conclusies worden getrokken. Er is, door de wijze waarop het hele onderzoek heeft plaatsgevonden, kennisdeling en inzicht in het team ontstaan tav 'wat is nodig en wat is er op de markt' wat heeft geleid tot een gezamenlijke visie. Dit alles bij elkaar heeft gezorgd dat het team een weloverwogen onderbouwde keuze heeft kunnen maken voor een spellingsmethode die het meest past bij de onderwijsbehoefte van onze leerlingen.